Текст лекцій

Мар'ян Житарюк

ВЕЛИКИЙ СПОРТ І МАС-МЕДІА

ВЕЛИКИЙ СПОРТ І МАС-МЕДІА

МАР'ЯН ЖИТАРЮК

Текст лекцій

Львівський державний університет
імені Івана Франка

Мар'ян ЖИТАРЮК

ВЕЛИКИЙ СПОРТ І МАС-МЕДІА

Текст лекцій

Львів
Видавництво "Світ"
1997

ББК 76.1 я 7
Ж-74

Рецензенти:
д-р політ. наук ***Й.Д.ЛОСЬ*** *(Львів. держ. ун-т імені Івана Франка);*
канд.пед.наук ***О.М. ВАЦЕБА*** *(Львів. держ. ін-т фізичної культури)*

Рекомендовано до друку кафедрою зарубіжної преси та інформації у Львівському державному університеті імені Івана Франка (протокол N 2 від 23 вересня 1997 року).

Житарюк М.Г. Великий спорт і мас-медіа. Текст лекцій: Навчально-методичний посібник. - Львів:Світ, 1997. - 84 с.

ISBN 5-7773-0948-8

Автор навчально-методичного посібника, кандидат філологічних наук, викладач факультету журналістики ЛДУ Мар'ян Житарюк робить спробу з'ясувати суть спорту як національного феномену з основними його виявами - політичним, бізнесовим, виховним і культурологічним, а також дослідити взаємозалежність спорту і мас-медіа. Видання містить чимало статистичних даних і новаторських схем, що полегшують розуміння явищ у спорті й спортивній журналістиці.

Для студентів факультетів журналістики університетів та інститутів фізкультури. Посібник може стати у пригоді журналістам-практикам.

В 4501000000-054 / 225-97 **Без оголошення** **ББК 76.1 я 7**

ISBN 5-7773-0948-8

© **М.Г.Житарюк, 1997**

ВІД АВТОРА

Слова президента США Джона Кенеді: "Престиж нації - це політ на Місяць і золоті олімпійські медалі" здебільша й нині змушують частіше битись серця американців. Але спорт великих досягнень багатьом і не подобається.

Існують різні точки зору на спорт загалом і його відображення в засобах масової комунікації зокрема. Очевидно, що всі вони мають право на існування. І щодо занепаду спорту великих досягнень в Україні (з огляду на занедбаність матеріально-технічної бази, вимирання "непрестижних", нерейтингових у нашій державі видів), і щодо значних успіхів на міжнародній арені (олімпіади, універсіади, чемпіонати світу і континенту, відкриті першості України; де у світі є ще такий спортовець, як Сергій Бубка?), і щодо надмірності висвітлення спортивних подій у мас-медіа (чимало людей обурюється безкінечними, на їхню думку, телетрансляціями футбольних і баскетбольних матчів), і, навпаки, щодо недостатнього показу спортового життя в Україні та світі (окремі телепередачі, розсіяні на різних каналах, не можуть замінити повноцінного спортивного каналу, не кажу вже про брак оперативної газетної і якісної журнальної спортивної публіцистики). Прямі ж (чи у записі) репортажі коментаторів-старожилів на УТ-1 справляють, як би це висловитись пом'якше, не найліпші враження. Репортери часто-густо не орієнтуються в подіях на спортаренах, коментують беземоційно і навіть сонно, чимало ефірного часу витрачають на другорядну (в тому числі й політично заангажовану та рекламну інформацію), недостатньо володіють українською мовою і т.д. Це, звичайно, не сприяє психологічному комфортові біля телеекранів. Досвідчені вболівальники не звертають на це особливої уваги, якщо, звичайно, не брати до уваги того факту, що вони всього-навсього частенько скручують звук. А як бути, наприклад, російськомовному глядачеві, який, крім усього, має можливість

вибрати, на якому каналі саме - УТ-1 чи російських "НТБ", "Россия", "ГРТ" - дивитись, наприклад, Лігу чемпіонів, чемпіонати світу з різних видів спорту чи олімпійські ігри? Навіть мої колеги часто надають перевагу репортажам на російських каналах. Не через огиду до рідного слова і любов до російського. Насамперед тому, що вони прагнуть почути коментатора-професіонала, а не людину, яка половину або дві третини часу в ефірі розповідає про що завгодно, тільки не про те, що цікавить спортоманів, при цьому плутаючись у власних думках, перекручуючи прізвища спортовців тощо.

Проблема професійного підходу до підготовки спортивних журналістів існує давно, проте її не квапляться вирішувати. Коли ж з'являється обдарований і фанатично захоплений цією справою репортер (якому, щоправда, потрібно ще кілька місяців постажуватися у студії (пресі)), для нього в редакційних колективах не знаходиться місця. Мовляв, штати зайняті. Саме тому перший національний канал уже нині поступається за багатьма параметрами новим всеукраїнським і багатьом регіональним телеканалам, в яких, як не дивно, працюють нинішні чи вчорашні студенти. Набираючись досвіду, вони працюють ліпше, ніж досвідчені оглядачі.

Мабуть, це не парадокс, а закономірність. Майбутнє не просто за молодими, а за тими, хто не соромиться працювати над собою навіть у поважному віці, для кого спортова справа однаково і фанатично цікава впродовж усього творчого шляху, хто пам'ятає слова українського генія Івана Франка: "Завжди учень".

Не стидаймося бути учнями. Це не гріх, а благо. Ваш автор теж намагається залишатись учнем. І з задоволенням врахує конструктивні зауваження на адресу спецкурсу "Велшкий спорт і мас-медіа".

ФІЛОЛОГІЧНИЙ БЛОК

СПОРТ У ДЗЕРКАЛІ ФІЛОЛОГІЇ І ПУБЛІЦИСТИКИ

· Етимологія поняття "спорт" і його похідних

При всій повазі до *Словника української мови в 11-и томах* (Т.9, с.576), хотілося б внести певні корективи і висловити свої міркування, навіть посперечатися з його авторами, які тлумачать слово "СПОРТ" занадто спрощено, неточно і безвідповідально:

"Фізичні вправи (гімнастика, атлетика, спортивні ігри, туризм), які мають на меті розвиток і зміцнення організму <...> Я зацікавився спортом, як і кожний хлопець на моєму місці, але таланти виявив пізніше, коли працював уже на заводі (Ю.Янов., II, 1954, 17 <...>". "II перен. Заняття, яким дуже захоплюються, яке здійснюють із завзяттям та пристрастю <...> Якщо для одних секс став своєрідним спортом, то інші бачать у статевій розпущеності форму протесту проти суспільного регресу (Наука.., 10, 1967, 15);

Цькування Дмитра швидко перетворилося на спорт. Воно приносило садистам справжню насолоду (Коз., Гарячі руки, 1960, 71)".

Отже, за логікою авторів, щоб дізнатися про спорт більше і навіть зацікавитися ним, необхідно влаштуватися на завод. Через надлишок важкої фізичної праці більшість робітників заслуговує на почесне звання спортсмена і виявляє, навіть несподівано для себе, чимало нових талантів. Це - по-перше. По-друге, спорт - неконтрольовані дії неповноцінних, які марять "статевою розпущеністю" і отримують "справжню насолоду" після цькувань ближніх. Які тлумачення, такі й приклади.

"СПОРТ... Перша частина складних слів, що відповідає слову спортивний, напр.: спортвироби, спортгурток,

спортзал, спортінвентар, спортклуб, спорткоманда, спорткомітет, спортлото, спортмайданчик, спорторганізація, спорттовари і т. ін.".

Серед похідних від слова "спорт" у словниковій статті "Спортивний" спочатку подано словосполучення зовсім не українського походження - *"Спортивна площадка"*, опісля ж - *"Спортивний майданчик"*.

Важко погодитись і з наступними визначеннями. Наприклад: *"спортивна форма - ступінь спортивної підготовки спортсмена"*. Як відомо кожній людині, яка не тільки займається спортом, а стежить за спортивними змаганнями з трибун спортспоруд, по телебаченню, радіомовленню чи у пресі, спортивна форма - не тільки ступінь спортивної підготовки спортсмена, а й характеристика одягу спортовця. Наприклад: "Змінились кольори спортивної форми київських динамівців - лідер чемпіонату вийшов на поле не у традиційних біло-голубих футболках, трусах і гетрах, а синьо-жовтих". Або: "Спортивна форма гокеїста зовсім не схожа на спортивну форму борця - останній не виходить на килим у захисному шоломі, не тримає в руках допоміжних предметів (як-от ключку), обходиться без ковзанів тощо".

Спортивний інтерес, очевидно, це не тільки *"бажання перевірити свої здібності, своє вміння досягти чого-небудь без потреби, просто так"*. Останнім часом в українській пресі з'явились такі повідомлення: "З нездоровим спортивним інтересом Кабмін практично знищує вуличну торгівлю"; "Впродовж майже двох років офіційна Москва прямо-таки зі спортивним інтересом, розігруючи кабінетний пасьянс, майже щоднини продовжує робити ставки: чи здадуться нарешті чеченські ополченці, чи вкоротять життя ще кільком молодим воякам Федеральних військ". Життя показує, що зі спортивним інтересом, на жаль, провадяться всілякі соціальні, політичні, економічні кампанії. І очевидно, що не просто так.

Наведені приклади не зовсім дотичні до спорту. Одначе вони й не такі метафоричні, щоб їхні значення настільки відверто ігнорувати в даному виданні.

Крім того, цей термін має і вузькоспортивне значення. Наприклад: "Спортивний інтерес таки переважив - хлопці

навіть зігнорували дискотекою, щоб подивитись матч між Тайсоном і Холіфілдом";

"Товариська зустріч двох безкомпромісних суперників - київського "Динамо" й московського "Спартака" - викликала такий шалений спортивний інтерес, що центральна спортивна арена України, розрахована на 102 тисячі глядачів, не змогла прийняти всіх бажаючих".

Комплексніший підхід до тлумачення спортивних термінів дозволив би розвинути певні асоціації і повніше засвідчив би багатство української мови. Натомість крізь призму поки що найавторитетнішого словника української мови може скластися помилкове враження про українську націю - як націю без спортивних традицій загалом і людей, які її творять, як таких, що зовсім не розуміються (і не прагнуть розумітися) на спорті зокрема.

Дані словникові статті, на жаль, не є чимось незвичайним у контексті позиції офіційної Москви, столиці СРСР, щодо спорту в союзних республіках. Позиції як позиції (тоталітаризм стежив, щоб їх не було), але професіоналізм не завадив би. Можна припустити, що автори не порадились зі спортсменами, тренерами, спортоглядачами.

Я вже не кажу про цікаву за своєю етимологією, орфографією і тлумаченням, не засмічену інтернаціоналізмами, спортову термінолексику дорадянської доби, запеляційно відкинуту і заперечену з боку радянських лінгвістів. Цих слів у словнику не знайдете. Натомість він переповнений недолугими, на рівні освіченості дитини дошкільного віку, поясненнями термінів "спортсмен (-ка)" - той (та), *"хто систематично займається спортом (добровільно або в зв'язку з професією" (С.577).* Навіть люди, які не цікавляться даною тематикою, розуміють, що Пеле, Блохін чи Борзов і через 100 і більше років залишаться у всіх спортивних енциклопедіях, довідниках, у серцях уболівальників ЯК СПОРТСМЕНИ, хоча вже через похилий вік (або й тоді, коли їх не буде серед живих) не зможуть, як переконує словник, "систематично займатися спортом".

Окремим мовознавцям брежнєвських часів не завадило

б хоча б інтуїтивно розуміти, що українська мова, всупереч багатьом ворожим настроям і систематичним репресіям, таки зуміє порятуватись і залишиться життєздатним організмом, а не кастрованим брухтом. Даруйте за емоційність, але так зване тлумачення чужомовних слів "спортсмен/ка" (фактично - з англійської, чоловік - мен ("спортсмен"), а жінка - вумен ("спортвумен?")) наштовхують мовоносіїв на думку, що в українській мові відсутній майбутній час. Цікаво, за чиєю вказівкою цей словник начиняли зросійщеними словами, за чиєю вказівкою писали словник мови без майбутнього, а, отже, творили націю без мови? Тут мовознавці ще не сказали свого слова.

Дивує, що й у пострадянських виданнях (у тому числі й довідкових) відсутні такі нейтральні і зрозумілі всім українські терміни, як "спортовець", "спортовий", "змаг" тощо.

На цьому фоні пояснення *"Этимологического словаря русского языка" (автор Г.П.Циганенко)*, чомусь виданого в Києві у видавництві "Радянська школа" у перебудовчому 1989-му (див. с.398), хоч вони й лаконічніші за аналізоване вище українське видання, не викликають зайвих аналогій. Ось як там сказано: *"СПОРТ - фізичні вправи, що розвивають і зміцнюють організм. Відоме багатьма мовами. В російську проникло з англійської в 19 столітті. Англійський sport - скорочене disport, означає "розвага, гра" і походить від старофранцузького disport".*

Доволі "цікаво" тлумачить "СПОРТ" *"Советский энциклопедический словарь" (М.: Сов.энциклопедия, 1988. - Стр.1261-1262):*

"...складова частина фізичної культури, засіб і метод фізичного виховання, система організації, підготовки і проведення змагань з усіляких комплексів фізичних вправ. Основні організаційні форми спорту - масовий аматорський спорт, спорт як учнівський предмет і спорт найвищих досягнень. У ряді капіталістичних країн розвинутий професійний спорт - джерело прибутку для підприємців, що експлуатують спортсменів-професіоналів".

Ось які асоціації, пов'язані зі спортом (за матеріалами "Словника асоціативних означень іменників в українській мові", виданого у Львові 1989 року; с.276) були у студентів Львівського державного університету імені Івана Франка.

СПОРТ (438) - кінний (60), великий (37), лижний (27), масовий (23), захоплюючий (21), велосипедний (19), важкий (18), цікавий (15), красивий, мужній (14), корисний (13), тяжкий (12), автомобільний, водний (9), стрімкий (8), оздоровлюючий, парашутний, потрібний, радянський (7), легкоатлетичний, професійний, санний (6), зимовий (5), фізичний (4), атлетичний, веселий, життєрадісний, любимий, любительський, міжнародний, стрілецький, сучасний, улюблений (3), всенародний, зміцнюючий, ковзанярський, легкий, натхненний, небезпечний, повсякденний, ризикований, технічний (2), авіаційний, античний, бажаний, благородний, вимогливий, високомайстерний, вітчизняний, всеохоплюючий, всесвітній, всесильний, гармонійний, гартуючий, гірськолижний, гуманний, дитячий, добровільний, жорстокий, загальнодоступний, здоровий, інтересний, колективний, лікувальний, літній, мирний, молодий, незрівнянний, нелегкий, розповсюджений, розумовий, рухливий, свідомий, серйозний, справедливий, туристський, футбольний, хитрий, шаховий, широкий (1).

Не задумуючись, можна було б додати ще кілька означень. Наприклад: олімпійський, індивідуальний, командний, модерний, пострадянський.

Мова журналіста тільки тоді оригінальна і безцінна, якщо вона позбавлена шаблонів, канцеляризмів і штампів і, навпаки, уквітчана - ні, не метафорами (метафори спотворюють реальність і зміст, вносять суперечки там, де, часом, все має бути якнайзрозуміліше. Уявіть собі ситуацію, коли, замість назвати конкретний результат змагань, автор метафоризує з приводу самих змагань так, що цей результат залишається незрозумілим) - творчим почерком, стилем, оригінальним підходом, високою індивідуальною майстерністю і культурою автора. Саме це не дозволяє нам сплутати стилі, наприклад, Петра Римаренка і Миколи

Моторного, Володимира Боденчука і Дмитра Герасименка. Досягається це по-різному, але найчастіше - з допомогою структурно-композиційного вирішення (побудова журналістського твору) і лексичного забезпечення (найліпше - з допомогою індивідуально-авторських оказіоналізмів, себто слів-новотворів, притаманних тільки одному авторові, як правило, тільки в одному-єдиному творі і тільки тоді, коли вони не порушують норм морфології).

Класифікація видів спорту - потреба чи надуманість?

Один відомий оглядач сказав, що ігрові види спорту є синонімом до командних, а неігрові - індивідуальних. На нашу думку, цю загальноприйняту думку не можна вважати переконливою. Навіть якщо взяти, наприклад, такий цілком командний вид спорту, як футбол, то й тут виникають певні заперечення. Справді, команда може показати те, чого не спроможний зробити один футболіст. Одначе вміло підкладена нога нападника, після чого команда отримує перемогу, або стрибок голкіпера, в якому, парируючи одинадцятиметровий штрафний удар, команда-суперниця не зрівнює рахунок на останній хвилині дуже відповідального поєдинку - результат команди чи індивідуальної майстерності? Результат, звісно, записують команді, але часто-густо у спорті долю командного результату вирішує не вся команда, а один спортовець. Тому часом всупереч усякій логіці (коли команди нижчих дивізіонів "проходять" у кубкових змаганнях значно титулованіших, ліпше оплачуваних і майстерніших) тріумфують одні, а "Лебедине озеро" звучить для інших. Це футбол. Те ж саме можна сказати про баскетбол, гандбол, волейбол, водне поло, гокей - так би мовити явно виражені командні та ігрові види.

А як бути, наприклад, з тенісом? Якщо Медведєв зустрічається з Кафельниковим в індивідуальному поєдинку, то, очевидно, слід вважати, що теніс - індивідуальний вид

спорту. Але в тенісі (як великому, так і настільному) виступають і команди! Те ж можна сказати про майстрів з кульової стрільби, лучників, бадмінтоністів, представників художньої та спортивної гімнастики тощо.

Візьмемо легку атлетику, біг на ковзанах чи плавання (крім естафетних видів програм). Тут ще більший парадокс. Стометрівку спортсмен пробігає орієнтовно за 10 секунд. Начебто некомандний вид. Але на Олімпійських іграх йде запекла боротьба не тільки між легкоатлетичними командами, а й між країнами - за нагороди, кваліфікаційні очки тощо. Спринтер пробіг дистанцію. Здавалося б, біг не можна зарахувати до ігрового виду спорту. Але ж спринтер біжить на олімпійських іграх! Отже, все, що відбувається на спортивних олімпіадах, можна називати ігровими видами спорту!

А феномен шахів чи шашок? Всупереч словниковій частині, де автори твердять про те, що спорт - це фізичні вправи (взагалі замовчуючи про спорт великих досягнень), важко зауважити особливі біцепси у гросмайстрів Каспарова, Карпова, Іванчука та інших, ми не бачимо їх в боротьбі за м'яч або шайбу, проте репрезентований ними вид спорту є як неігровим (немає безпосередньої гри), так і ігровим (різноманітні турніри, шахові олімпіади тощо, в яких задіяні й командні сили), як індивідуальним (переможцем стає конкретний спортовець), так і командним (переможцем стає команда). Окрім того, це різновид інтелектуального спорту, чого в більшості інших видів, незважаючи на приділення особливої уваги тактиці і стратегії, все ще не спостерігаємо.

Можна наводити ще багато прикладів. Зрозуміло одне, що слова-визначення "індивідуальний", "колективний", "командний", "ігровий", "неігровий", як правило, не несуть конкретного змісту і переважно зовсім не вмотивовані. Тому ними не можна зловживати. Часто трапляється так, що про одне і те ж різні видання говорять по-різному, цілковито заплутуючись, де все-таки "індивідуальне", а де "командне". Це не тільки не додає довіри до спортивного оглядача, а, навпаки, навіть в очах пересічного читача, слухача чи глядача засвідчує професійну некомпетентність.

· Генезис розвитку спорту

Що стосується градації на давні і нові види спорту, міжнародні і національні, олімпійські та неолімпійські, питань виникає значно менше. Найдавніші легкоатлетичні змагання. З них майже повністю складалися давньогрецькі олімпіади. Спортовці бігали на різні дистанції - від однієї стадії (близько 192 метрів) до 24 стадій (майже 5 кілометрів), стрибали в довжину, кидали спис і диск. Усе це, доповнене боротьбою, складало особливу спортивну дисципліну - пентатлон (або п'ятиборство). Цікаво, що найвідомішим і неперевершиним атлетом давнини був борець Мілон Кротонський, що перемагав на шести Олімпіадах. Якби найвидатніші представники античності - зокрема історик Геродот, оратор Демосфен, філософ Сократ і математик Піфагор - ожили, вони неодмінно детально розповіли б про конкурси мистецтв, які доповнювали легкоатлетичні змагання, про найвищу нагороду (лавровий вінок), що розігрувався також у гонках на колісницях, у кулачному бою (пролог нинішнього боксу) і панкратіоні (своєрідному поєднанні боротьби і кулачного бою).

До участі в Іграх допускалися всі вільні грецькі громадяни (але - не громадянки) за умови, що протягом 10-12 місяців до змагань вони напружено тренуватимуться і потім складуть іспити перед авторитетною комісією. Хто успішно витримав випробування, проходив місячну підготовку за спеціальною програмою. Лише після цього кандидати отримували право змагатися на Олімпіаді. Основною вимогою Ігор була чесність. Хто ж перемагав нечесно, не тільки позбавлявся певного титулу, а й сплачував штраф і підлягав тілесному покаранню.

Вище ми вже згадували про дискримінацію у Древній Греції щодо жінки, яка не мала права змагатися на Іграх. Більше того, жінкам навіть заборонялося бути присутніми серед глядачів. Виняток робили лишень для однієї - жриці

богині Землі і плодючості Деметри. Що ж, сьогоднішні жінки не позаздрять давнім грекиням, однак задля справедливості слід сказати, що заборона на участь в Олімпіаді якось компенсувалася на урочистостях на честь богині Гери - дружини Зевса, - які теж проводилися щочотири роки. Дівчата змагалися в основному в бігу. Ці своєрідні олімпійські Ігри серед жінок дещо нагадують сьогоднішні чемпіонати з легкої атлетики.

Багато води спливло з того часу. Старі види спорту трасформувалися, видозмінилися, дали початок новим. Практично щороку з'являються нові види спорту. Деяким із них судилося перетнути національні рамки і стати надбанням спортовців інших країн, деякі поки що культивуються в окремих державах. На Олімпіадах сучасності щоразу зростає список олімпійських видів. Але ця тема, на жаль, є справжнісінькою terra incognita для наших засобів інформації. Виходить так, що сьогодення так само незрозуміле, як і tempi passati (з італ. "минулі часи"). А шкода.

Основні види спорту подано у **Додатку 2**. Щоб неолімпійський вид спорту став олімпійським, необхідне рішення Міжнародного олімпійського комітету, яке ухвалюється, якщо даний вид спорту поширений не менш ніж у 25 країнах двох-трьох континентів, а в літніх видах у чоловіків - не менш ніж 40 країнах на трьох континентах та наявності відповідної міжнародної федерації.

МОВНА КУЛЬТУРА СПОРТИВНОГО ЖУРНАЛІСТА

Я вже зазначав, що українська спортивна термінологія радянських часів не є адекватною до вимог часу і не витримує критики як з точки зору автентичності з численними інтернаціоналізмами, що становлять кількісну більшість, так і за національними і професійними параметрами. Не кажучи вже про стереотипність мислення спортивних журналістів, брак асоціативного бачення подій, процесів і явищ, їхня мова переважно нагадує далеко не бездоганні переклади з російської. Окремі спроби "узаконити" українську спортивну лексику виявились дещо хаотичними, відірваними від українських історичних традицій і потреб. Так, "Російсько-український словник з фізичної культури і спорту" не може бути оригінальним і цінним з точки зору УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ хоч би тому, що це перекладне видання - озвучення чужого українською. Натомість ніша вільна в царині творення етимологічного, тлумачного спортивних словників, словника популярних спортивних висловів тощо.

Гадаю, що незабаром українські філологи підготують такі видання. Тим більше, що для цього мінімальний фундамент закладено ще на початку XX століття. Наприклад, 1934 року *"Спортивний альманах" (Львів) надрукував статтю Ярослава Рудницького "Українська спортова термінологія", в якій автор відзначав, що "працею теоретиків і прихильників спорту вироблено й завдяки пресі й спортовим виданням закріплено в нас достаточний лексикальний засіб, зв'язаний з поодинокими ділянками спорту". Ведучи мову про потребу українського спортивного словника, автор висловлює деякі міркування. На його думку, термінологія мусить бути доступна українцям з Галичини, Закарпаття, Буковини, Наддніпрянщини і т.д. Коли, наприклад, на визначення приладу до одного зимового виду спорту маємо сьогодні такі*

назви, як лижва, совг, ковзан (ковзань), скобзун і врешті конка, мусимо рішитись на один з них, але такий, який визначав би тільки цей прилад і який був би загальнознаним, цебто в нашому випадкові - на "лижву". Я.Рудницький також переконаний, що "совг" визначатиме саму дію совгання ("совг на лижвах, на лещетах"). Звідси й похідні: "совгарство", "совгатися", "совгун" і т.д.

Український вчений особливо акцентував увагу на потребі очищення українських спортивних термінів від чужих впливів. Він справедливо вважав, що найбільшу небезпеку становлять *"польські і москальські впливи"*. У тотальному зросійщенні української спортивної лексики ми переконались під час царювання на наших землях комуністичних вождів і насадження з боку останніх більшовицьких ідолів та принципів життя.

Як наслідок панування чужинців - мовна неосвіченість не тільки тренерів та змагунів, а й навіть журналістів, особливо телевізійних коментаторів, які насамперед мали б чатувати українське слово, а, з огляду на величезний вплив телебачення, їхня мова повинна бути взірцевою. З невдалих прикладів слововживання можна скласти багатотомник. Але обмежусь "перлами" коментування одного футбольного матчу (через те, що більшість із них - типові) - в розіграшу Ліги чемпіонів сезону 1996-1997, який відбувся 4 грудня - між італійським "Міланом" та норвезьким "Русенборгом" у виконні Сергія Савелія.

1 тайм:

"Поле завширшки 68 метрів. Тобто футболістам є, де себе показати".

По-перше, 68 метрів - середньостатистичне поле, оскільки стандартові відповідає 45-90 метрів. По-друге, футболісти виходять на футбольний газон не для того, щоб "себе показати" (це не демонстраційна зала), а щоб показати видовищну (тактично грамотну, переможну, результативну) гру.

"Шанси "Русенборга" на перемогу в матчі майже нереальні, але все ще може бути".

На початку гри будь-які суперники рівні. Від того ж, як вони гратимуть і як вдало зможуть реалізувати свою перевагу у ході поєдинку, залежить підсумковий результат. Якщо б усі завжди достеменно знали наперед, які в кого шанси, змагунам не було б ні інтересу, ні потреби виходити на футбольне поле, а вболівальникам - витрачати гроші на квитки, щоб потрапити на стадіон, чи свій особистий час - на перегляд змагань по телебаченню, керівникам клубів - займатись численними переїздами, готелями тощо.Ігра, і результат матчу між "Руссенборгом" та "Міланом" спростували прогноз Сергія Савелія.

"Надійно захищаються норвезькі футболісти".

Очевидно, що захищаються не стільки футболісти, скільки команда веде гру від оборони. До того ж, тактично грамотно, професійно, впевнено.

"Ну, що тут? Така до-о-овга передача. І м'яч не влучив у сітку воріт".

Хто передав м'яч? Кому? Хто завдавав удару по воротах?Ічи завдавав? Навіть після найдовшої передачі м'яч не обов'язково влучає у ворота.

"Мілан" хоче гарантувати собі вихід до чвертьфіналу з перших хвилин матчу".

Проте до чвертьфіналу в підсумку потрапив "Русенборг". Гарантувати вихід в наступне коло змагань може тільки прийнятний для команди результат. Репліка коментатора недоречна, оскільки "Мілан" впродовж усього матчу так і не спромігся довести свою перевагу.

"До речі, про арбітрів. Сьогодні матч обслуговують..."

По-перше, арбітр (ліпше - рефері) один (не у множині), оскільки суддів на лінії на той час було прийнято називати лайцманами (нині ж - асистентами, помічниками рефері), по-друге, шановний С.Савелій вирішив їх представити не на початку матчу, а приблизно на десятій хвилині гри. Згадав відоме: "краще пізно, ніж ніколи"?

"На місці голкіпер "Русенборга", який стояв там, де йому було потрібно".

Що таке "на місці"? Мабуть, обрав правильну позицію. І не "там, де йому було потрібно", а у воротах.

"Арбітр за професією працівник банку. Дістав арбітра ФІФА у 1992 році".

Працівник банку - не професія і навіть не посада, а місце праці. У банку можуть працювати економісти, юристи, програмісти, техпрацівники та представники інших професій. Ранг рефері ФІФА присвоюють тим, хто має високий рейтинг, певний досвід, заслуги. Дістають, напевно, у чоло або щось, наприклад, зловживаючи службовим становищем, використовуючи інші канали.

"Три команди претендують на вихід до чвертьфіналу у ще одній, попередній, групі".

У 1996 році за вихід до чвертьфіналу змагались по чотири команди у чотирьох групах. Яку саме - "попередню" - групу мав на увазі досвідчений коментатор, на жаль, з'ясувати не вдалося.

"Гостра атака, але знову, ви бачите, не вдається досягти мети".

Невже буває тупа (затуплена) атака? Про досягнення мети можна говорити після фінального свистка рефері, а не на початку гри. Очевидно, не вдалося влучно пробити по воротах, забити гол.

"Знову свисток арбітра мовчав".

Свисток - не жива істота, яка може мовчати, а може і не мовчати.

"Відверта затримка гравця".

Мабуть, за версією УТ-1, затримки гравців бувають і не відверті.

"Аріго Саккі різко критикувався і спеціалістами, і журналістами".

Фактологічна і мовна невправності. Серед "спеціалістів" (а ліпше - "фахівців") чимало журналістів, які і є посередниками у спілкуванні між командою (спортовцем) і глядачем (уболівальником). Безперечно, Саккі критикували. Було за що. Але тренер сам себе не критикував ("критикувався"), а, навпаки, спростовував закиди (слушні чи безпідставні - це інше питання).

"Ви самі бачили. Оце несподіванка. Дуже і дуже несподіваний перший тайм. Десятий номер забив єдиний у цьому матчі м'яч.

Не було зіграно і третини матчу, а вже підбито його підсумок. Яка оперативність! Автором гола стала конкретна людина (з іменем і прізвищем), а не якийсь номер - десятий, двадцятий чи тридцятий! Далі. Для Савелія гол у ворота "Мілана" став несподіванкою, а для багатьох інших, насамперед уболівальників "Русенборга" - довгоочікуваним.ілогічним. Крім того, як можна в середині першого тайму вести мову про "єдиний у матчі м'яч"?іще. М'яч не забивають. Забивають гвіздки, голи. М'ячі ж футболісти записують на свій рахунок.

"Гра проходить, слід сказати, негрубо. У жорсткій, але негрубій боротьбі. Жорстокостей поки що немає. і це приємно".

Невдала гра слів. Тавтологія.

"Звичайно, це звичайна футбольна хитрість".

Перше або третє слово зайве. Знову ж таки тавтологія.

"Все може бути. Витримали норвезькі футболісти 30 хвилин, можуть витримати два рази по 30 хвилин".

Якби рахунок після 30-и хвилин гри був 0:0, можна було б погодитись із коментатором. Але ж норвезькі футболісти були попереду. Те, що більшість часу вони захищали власні ворота, говорить тільки про тактичну модель, гру від оборони, а не про їхню приреченість, неповноцінність.

"Італійцям набридають перемоги. Переможний синдром".

Я гадаю, що італійці поступились норвежцям не через те, що їм "набридли перемоги".

"Пограв на різних рівнях".

Можна пограти на музичних інструментах, гітарі, у складі різних команд, які, можливо, різні і за класом.

"Слід італійським футболістам дякувати своєму арбітру".

Матчі Ліги чемпіонів обслуговують нейтральні рефері.

"Не можу сказати навіть з 50-упроцентною

впевненістю".

Одне із правил професійного журналіста - говорити (писати) тільки те, в чому переконаний. І що то за "впевненість", якщо вона вимірюється 50-ма відсотками? Доречніше було б вести мову про гіпотезу, прогноз.

"Далі красивостей справа не йде".

Що таке "красивість"? Демонстрація філігранної техніки чи оголеного (до трусів) тіла?

"Несподівано завершується перший тайм заключного туру Ліги чемпіонів".

У заключному турі групового турніру розіграшу Ліги чемпіонів відбувалось ще сім поєдинків.

"19-й номер (здається, це був французький легіонер) він одержує жовту картку за порушення естетичного вигляду.

Знову ж таки, хто цей загадковець під 19-им номером? І як він порушив "естетичний вигляд"?

2-й тайм:

"Я вам назвав склади команд, що вийшли на гру в першому таймі. Я не помітив, чи сталися зміни".

Якщо не помітив, то ліпше не зізнавайся. Така "щирість", не підкріплена професіоналізмом, викликає у футбольних знавців хіба-що усмішку.

"Надали допомогу, але нічого дуже небезпечного".

Звичайно, якби було щось "дуже небезпечне", допомогу довелося б надавати у медичній кареті або в лікарні.

"Франко Барезі 36 років, навіть 37-й рік".

То скільки ж футболістові років? Друга частина речення є зайвою, оскільки нічого не уточнює.

"Марко СімонЕ".

Навіть середньостатистичні футбольні уболівальники знають що наголос у прізвищі італійця слід робити не на останньому складі, а на передостанньому.

"Мені здається, я не бачу Роберто БадЗьо".

По-перше, прізвище груна Роберто Баджо, по-друге, слід було б сказати так: "Мені здається, тренери "Мілана" замінили Роберто Баджо" або: "Я не бачу на полі Роберто

Баджо. Чи не замінили його тренери "Мілана"?"

"Впевненість голкіпера - це приємно. Якби вона лише не переросла у самовпевненість, яка може призвести до забитого гола".

Якщо голкіпер діятиме невпевнено, це позначатиметься на діях гравців оборони і ще швидше може призвести до гола в його ворота.

"У перерві вже дві заміни, які ми встигли зафіксувати, зробив Аріго Саккі".

Можливо, що через хвилин так надцять з'ясується, що в перерві Аріго Саккі провів не дві, а три заміни.

"Далеко зайшов до лінії поля гравець "Русенборга".

Яку саме лінію маєте на увазі, шановний коментаторе?

"Ліктем допоміг собі у відборі м'яча і збив на землю Франко Барезі".

Чи, може, ліктем відштовхнув суперника (до речі, хто саме?)? Все-таки, норвежець збив (не на повітря ж!) Франко Барезі чи відштовхнув його?

"Він (м'яч) виходить за межі поля після такого великого обсягу виконаної роботи".

М'яч, звичайно, виходить за межі поля. Але після тих чи інших дій живих людей, які виконують (чи не виконують) певну роботу. Сам по собі м'яч не виконує роботу, в тому числі й у великому обсязі.

"Єдина, здається, атака "Русенборга". Гол! І 2:1 - попереду "Русенборг". Отже, 25-а хвилина першого тайму - м'яч влітає в ворота - 1:0. І 25-а хвилина другого тайму - 2:1 - "Русенборг" попереду".

Феноменальний результат! Єдина атака - і два забиті голи! Тільки так, на жаль, не буває. Хіба у чиїйсь уяві. Це по-перше. По-друге, невідомо, коли відзначились італійці.

"ЗалиСає поле".

Мабуть-таки, не залисає, а залишає поле.

"У нього сили, адЗе він вийшов буквально хвилину на поле".

Не "адзе", а "адже"; зайве слово "буквально"; "хвилину" - "хвилину тому".

"Він до сантиметра вимірює політ м'яча".

Сподіваюсь, що футболісти не перекваліфікувались на геодезистів чи площемірів.

"Намагався виконати брудний підкат".

Так виконував підкат, щоб суперника замастити? Слід було сказати приблизно так: "Намагався зіграти в ногу (вдарити по нозі) суперника"; "Намагався завдати суперникові травму".

"Неприємний для Саккі дебютний матч у складі "Мілану".

У складі "Мілану" є воротарі, захисники, напівзахисники, нападники. Саккі ж - тренер.

"На останній хвилині першого тайму було зрівняно рахунок в цьому матчі. Можливо, так буде й нині".

Суперматч. Тайм триває цілий день, а матч - два дні. Фантастика!

У репортажах з Донецька, Дніпропетровська, Запоріжжя чи Сімферополя футбольні коментатори червону картку називають "красною", визначають не найліпшого (найкращого), а "кращого" гравця, штрафний майданчик називають "штрафною площадкою", кутовий удар - "угловим ударом", перше коло - "осіннім чемпіонатом" і т.д. Ось такі "уроки" філології дають багатомільйонній глядацькій авдиторії України спортивні журналісти.іне несуть за це жодної відповідальності. Можливо, вони вчаться у своїх закордонних колег? Там, напевне, теж мова народу, для якого працюють спортивні коментатори, є чимось другорядним, другосортним і необов'язковим.

ІСТОРИЧНИЙ БЛОК

СВІТОВИЙ ОЛІМПІЙСЬКИЙ РУХ: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Словник української мови в 11-и томах (Т.5, с.690) подає три значення слова *"Олімпіада": 1. У стародавній Греції - чотирирічний проміжок між святкуванням олімпійських ігор, за яким велось літочислення. 2. Міжнародні спортивні змагання, які влаштовують раз на чотири роки за зразком олімпійських ігор у стародавній Греції. 3. Змагання у галузі самодіяльного мистецтва, у виконанні навчальних завдань і т.ін.; конкурс.*

Чим можна пояснити той факт, що олімпіада - проміжок часу, за яким велося літочислення? Роком І Олімпіади вважається 776 р. до н.е. Тому й не дивно, що греки послуговувались олімпійським літочисленням і після народження Ісуса Христа - аж до 394 р. н.е.

Фактом залишається те, що олімпійські ігри давнини проводились регулярно впродовж більш ніж тисячоліття і були настільки популярними у древній Елладі, що відтіснили своєю видовищністю, традиційністю християнство аж до кінця IУ століття н.е. На запитання, чому саме 394 року давні греки відмовились від такої звичної і незмінної для них системи літочислення, відповідають по-різному: по-перше, християнське літочислення, що було сприйняте багатьма народами, відтіснило суто грецьке,олімпійське. Самі ж греки не забажали залишатись наодинці, а тому вирішили йти загальним фарватером; по-друге, наприкінці IУ століття була порушена більш ніж тисячолітня традиція регулярного проведення олімпіад. Як на мене, ці точки зору не заперечують одна одну, хоч найвірогіднішою є остання.

Ось деякі особливості олімпіад давнини. До участі в них допускали вільних грецьких громадян, які принаймні

впродовж 10-12 місяців до стартів напружено тренувались. Після цього на них чекав іспит перед авторитетною комісією (така собі кваліфікація). Якщо атлети його складали успішно, вони отримували право готуватися ще один місяць за спеціальною програмою.

В основу Ігор було покладено чесність, яка домінувала в усіх видах змагань. Того ж, хто перемагав не за правилами, позбавляли титулу. Винуватець спочатку сплачував штраф, а потім його "виховували" з допомогою фізичного покарання.

Найвищі нагороди - лаврові вінки - розігрувались також у гонках на колісницях, кулачному бою і' панкратіоні (поєднанні боротьби і кулачного бою). Легкоатлетичні змагання доповнював конкурс мистецтв. На олімпіадах були присутні найвидатніші представники античності - історик Геродот, оратор Демосфен, філософ Сократ, математик Піфагор та багато інших.

Найвідомішим і неперевершиним атлетом давнини був борець Мілон Кротонський, який перемагав своїх суперників на шести Олімпіадах, тобто впродовж 24 років.

Але прийшов 394 рік. Римський імператор Феодосій І, підбурюваний духовенством, заборонив олімпійські ігри як... язичницьке свято. Це було так серйозно, що, здавалося, олімпіади залишаться ознакою давно минулого часу. Ігри не проводились 50, 100, 1000, 1500 років.

Лише наприкінці XIX століття зусиллями відомого французького педагога і суспільного діяча П'єра де Кубертена їх вдалося відновити. *(П'єр де Кубертен - 1863-1937, барон, французький громадський діяч, педагог. У 1896-1916, 1919-1925 - президент МОКу. Автор праць із проблем спорту і фізичного виховання, автор олімпійської символіки, олімпійської клятви і девізу: "Вище, сильніше, швидше". Він вважав, що "олімпійський вогонь може запалити дух свободи, мирних змагань і фізичної досконалості").*

25 листопада 1892 року П'єр де Кубертен вніс першу офіційну

пропозицію про відновлення олімпійських ігор. Навесні 1893 року створено комітет з підготовки і скликання

Установчого конгресу. 16 червня наступного року в Сорбоні делегати Установчого конгресу (представники багатьох держав світу, в тому числі французи, греки, британці, шведи, американці, іспанці, італійці, росіяни, угорці) одноголосно проголосували за створення Міжнародного олімпійського комітету (МОКу). Утверджено Олімпійську хартію, визначено строки і місце проведення І Олімпіади сучасності - 1896-й, столиця Греції, Афіни. Враховуючи заслуги П'єра де Кубертена, члени МОКу проголосували за проведення ІІ Олімпійських ігор 1900 року на батьківщині ініціатора їх відродження - в Парижі.

Першим президентом МОКу обрано відомого грецького поета і суспільного діяча Деметріуса Вікеласа, генеральним секретарем П'єра де Кубертена. Через два роки Вікелас повністю передав свої повноваження Кубертенові.

Олімпіади сучасності суттєво оновлені насамперед за рахунок участі в них представників найкращих спортсменів різних народів, збільшення олімпійських видів спорту, тривалості (у Древній Греції вони тривали тільки 5 днів), проведенням зимових ігор. Теперішні змагання, безперечно, є парадом спорту, однак, на відміну від давніх олімпіад, не здатні спиняти кровопролитні війни, не завжди і в усьому чесні і порядні, як це було в давній Елладі, її організатори і навіть самі спортовці. Спорт на межі другого і третього тисячоліть усе частіше стає знаряддям в руках політичних і мафіозних кланів, а самі змагуни через надмірну інтенсифікацію тренувальних процесів, шалену і неспинну гонитву за рекордами, вживання заборонених і шкідливих препаратів стають інвалідами якщо не в юнацькому, то в доволі молодому віці (про це детальніше йтиметься далі).

Згідно з Олімпійською хартією (статутом Олімпійських ігор), затвердженою Міжнародним спортивним конгресом 1894 року в Парижі, сучасні Олімпійські ігри породили низку нових ознак і означень. Наприклад, під час підготовки до олімпіади зводять олімпійське село - комплекс житлових приміщень для спортовців-учасників ігор, тренерів, суддів, лікарів, офіційних і неофіційних осіб. З 1913 року Ігри мають

олімпійську емблему, на якій зображено п'ять переплетених кілець голубого, чорного, червоного (верхній ряд), жовтого і зеленого (нижній ряд) кольорів - символ п'яти об'єднаних в олімпійський рух континентів. З 1920 року до олімпійської емблеми входить олімпійський девіз: "Citius, altius, fortius". Кожні Олімпійські ігри мають свою емблему: олімпійськийсимвол (кільця) і символ міста - організатора змагань, рік, місце проведення тощо.

Олімпійський вогонь (традиційний атрибут Олімпійських ігор з 1936 року), запалений сонячними променями в Олімпії, приносять естафетою на урочисте відкриття ігор. Він горить упродовж усієї Олімпіади у спеціальній чаші на олімпійському стадіоні.

Перелік літніх та зимових олімпійських ігор сучасності подано у **Додатках 3 і 4.**

З 1994 року зимові Ігри проводяться також щочотири роки, але відтепер є інтервал у два роки між літніми і зимовими Олімпіадами. Наступна, XX зимова Олімпіада відбудеться 1998 року в японському місті Нагано.

Отже, Олімпійські ігри сучасності відбуваються, якщо зважити на те, що, крім літніх Олімпіад, є й зимові, щодва роки. Своєю всесвітньою популярністю наприкінці XX століття Ігри завдячують головним чином електронним засобам масової комунікації, які прагнуть показати не просто спортивне змагання, жагу до перемоги, а й розкрити психологію спортовця.

З огляду на те, що в Іграх беруть участь уже близько десяти тисяч змагунів (із них щонайменше третина - це жінки) більш як зі ста країн світу і ледь не з усіх континентів (здається, якби з'явилися держави в Антарктиді, то й вони делегували б своїх найкращих представників), за якими спостерігають близько чотирьох мільярдів телеглядачів, завдання електронних ЗМІ все більше ускладнюється, а відповідальність, покладена на телевізійників, зростає.

Цікаво, що нові Олімпіади встановлюють нові рекорди - за кількістю змагунів, глядачів, нагород, видів спорту, рекордів, за тривалістю...

Значне поповнення в олімпійському співтоваристві відбулося після розвалу СРСР, коли півтора десятка країн отримали право змагатись поряд з такими командами-фаворитами, як США, ФРН, Великобританія, Китай, Франція. До цього для Радянського Союзу виділялись квоти за кількістю учасників, що призводило до не завжди приємних наслідків. За "бортом" Олімпійських ігор опинялися сотні спортовців, що виконували олімпійські нормативи. Зрозуміло, що МОК не міг дозволити взяти участь в Олімпіадах усім бажаючим, адже команда СРСР виступала найчисельнішими делегаціями і найбільше медалей однаково від'їжджало до Радянської імперії.

Віднедавна найкращі представники молодих держав не мусять тіснитись у довгій черзі за право поїхати на Олімпіаду (не секрет, що в колишньому НОК СРСР надавали перевагу іноді не найсильнішим спортовцям, зате - представникам Росії. Якщо таких не бракувало - москвичам). Олімпійський принцип: головне - не перемога, а участь діяв сповна. У тих випадках, коли росіяни не мали гідних представників, НОК СРСР звертався до послуг братів-сусідів. Ну як, скажіть, проігнорувати Сергія Бубку, рівного якому не було не тільки в Московщині, а й цілому світі?!

Відомий інший спосіб, до якого вдавався центр. Московські функціонери від спорту переманювали українців, білорусів, латишів, литовців, естонців, грузинів, вірменів до Москви, де найкращі спортовці цих республік вмить ставали "русскімі". Прикладів безліз. З останніх звернув би увагу на гірськолижницю Світлану Гладишеву. Українські Карпати, українська земля, українські тренери виховали Світлану у класного майстра. Безтурботність і байдужість до наших героїв підштовхнули Світлану зробити крок, що виявився для української збірної ударом нижче пояса. Як, зрештою, і для її вболівальників. Преса розпустила чутки, що Гладишева, яка не мала у Львові власної квартири, подалась у пошуках ліпшої долі до Прибалтики. Реальність виявилась трохи інша - Гладишева стала москвичкою, громадянкою Росії, а на Олімпіаді в Ліллехамері здобула навіть срібну медаль.

Напередодні 100-ліття Олімпійських ігор сучасності кожній державі надано окремі квоти. Як наслідок, на Олімпіаду до Атланти поїхало майже вдвоє більше змагунів, ніж, скажімо, до Барселони із тієї ж території, що називалась, щоправда, СРСР (СНД). Одні росіяни завоювали стільки нагород, як зазвичай завойовувала уся команда СРСР. Додайте ще медалі українських, білоруських, узбецьких, казахських змагунів...

Те, що Україна нарешті виступає на Іграх своєю командою - приємно. Те, що на Олімпіадах встановлюються нові й нові рекорди - захоплює. Але я не наважуюсь на дуже оптимістичні висновки. Спорт, дух змагу поступаються місцем грошовій індустрії, політичним спекуляціям, медичним експериментам. Бажання будь-що здобути перемогу і отримати фантастичні гонорари, надлюдські випробування (вживання заборонених і поки що не заборонених препаратів, взагалі хімізація спорту) вже нині призводять до того, що перемагають найбагатші, найвпливовіші. Нинішні рекордсмени, наче вичавлені фрукти, стануть непотрібними і забутими завтра. Політика і комерція, що міцно переплелись і на спортивних аренах, призводять до терористичних актів (як, наприклад, сталося в Атланті), бойкотів змагань тією чи іншою командою (країн соцтабору, капкраїн - Лос-Анджелес, Москва). Якщо так продовжуватиметься, Олімпіади можуть бути заборонені як небезпечні і шкідливі. Можуть, але це все-таки малоймовірно, оскільки на великому спорті хвацькі бізнесмени роблять чималі гроші.

УКРАЇНА В ОЛІМПІЙСЬКОМУ РУСІ

Вичерпних відомостей про українців на перших Олімпіадах сучасності, на жаль, немає. Ця проблема потребує детального вивчення. Я ж спробую ототожнити задокументоване в інших працях.

Шлях до олімпійського виступу колишнього сотника українського війська Андрія Фовицького розпочався в таборах українських військовополонених у Чехії 1919 року. Опісля він закінчив Високу школу тілесних вправ - вищий фізкультурний заклад Берліна. Ці знання знадобилися Фовицькому аж в далекій Бразилії, де він організовував українське спортивне товариство "Сокіл". За даними С.Наріжного, "в Парижі на міжнародній спортовій Олімпіаді в 1924 р. з українських спортсменів виступав Фовицький".

Тоді ж за футбольну збірну Угорщини виступав Бід Демко.

На перших зимових Іграх у Шамоні виступав американець українського походження Білас, який, змагаючись у швидкісному бігу на ковзанах, посів шосте місце на дистанції 5000 метрів.

Як писала газета "Новий час", найбільшою гордістю українського олімпійського спорту з маловідомих до цього часу імен є виступ на Іграх IX Олімпіади в Амстердамі 18-річного Юрка Коцая. "Заступав він тоді краски Америки, але вся світова преса підчеркнула його українське походження".

На Олімпіаді 1928 року Коцай встановив олімпійський і світовий рекорди із плавання на дистанції 100 метрів на спині. Крім того, Юрій виборов золоту медаль в естафеті 4 по 100 метрів вільним стилем (теж олімпійський рекорд). І це при тому, що спорт для Коцая - не професія, а розрядка, як зазначали його товариші, адже весь він занурився у медицину.

На тій же Олімпіаді в Амстердамі син українських селян-емігрантів із Галичини П.Галайко, виступаючи під знаменом США, виборов срібну медаль серед боксерів у легкій вазі.

Перед нами тільки окремі факти виступів на Олімпійських іграх українців у далекі 20-і роки, що дійшли до нас завдяки публікаціям у західноукраїнській пресі. Спливе небагато часу, як знавці українського спорту, представники діаспори оприлюднять повніші і цікавіші дані про виступи українців на інших Олімпіадах.

Окремо слід звернути увагу на зимові та літні Олімпійські ігри в Німеччині. Підвищену активність українців напередодні Ігор 1936 року підтверджує співробітник Українського наукового інституту (УНІ) в Берліні Микола Масюкевич, який після Олімпіади, 29 грудня 1936 року, пише, що знає від підготовчого Олімпійського Комітету про звернення за інформацією українців з Чернівців, Львова та Парижа. Сам журналіст Масюкевич підтримував зв'язок з професором Іваном Боберським, із "Соколом-Батьком" у Львові, Союзом українського сокільництва за кордоном (СУС за К) у Празі, вів листування з оргкомітетом XI Олімпіади, щоб домогтися офіційної участі на засіданні спортового конгресу українських представників, у культурній програмі Олімпіади - українських мистецьких колективів.

Нам відмовили. Причина - відсутність НОКу України. І який міг бути НОК, якщо сама Україна була поділена на сфери впливу різних держав? Отож, зверну увагу на тих українців, що виступали на Олімпіаді за команди США, Латвії, Румунії...

Буковинець Роман Турущанко (збірна Румунії) запам'ятався не стільки своїм 19-им місцем серед 25 фігуристів на зимових Іграх в Гарміш-Партенкірхені, скільки велосипедною мандрівкою з Чернівців до Берліна на літні Ігри за місяць до початку змагань. Адальберт Бубенко поклав до скарбнички збірної Латвії бронзову медаль, виборену у спортивній ходьбі на 50 кілометрів. Ще двоє українців - обидва представники США - були шостими: Заяць - у поштовху ядра

(15,32 м), а Петро Фік - у плаванні вільним стилем на дистанції 100 метрів.

На Олімпійських іграх (як зимових, так і літніх) в Німеччині побували львівські кореспонденти Микола Масюкевич та Іван Боберський (детальний аналіз їхніх журналістських текстів - з точки зору концепційності, аналітизму, державницького мислення, моралі в публіцистиці - ще не зроблено).

Після Ігор-36 українці очікували 1940 року. Знайомий уже нам М.Масюкевич почав листуватися з українцями на Далекому Сході, щоб добряче підготуватися до Олімпіади в Токіо. Створено ініціативний Український олімпійський комітет. Оптимізму додало проголошення Карпатської України. 1938 року найкращі західноукраїнські спортовці переїжджали до Хуста, щоб виступати не за США, Румунію,

Польщу, Латвію, Угорщину, а за Україну! Нехай і Карпатську. Якби не друга світова війна, хтозна, можливо, активісти спортових кіл Буковини і Галичини домоглися б права виступу Української команди на Олімпіаді-40...

Після дванадцятилітньої олімпійської перерви (три Олімпіади!), спричиненої другою світовою війною (не як у Давній Греції, коли на час Ігор встановлювалось перемир'я), у 1948 році спортивне олімпійське життя відновилось у Великобританії. Але команда СРСР, у складі якої (звісно ж, під червоними прапорами) було чимало українських спортовців, вперше у своїй історії взяла участь в Олімпіаді лишень через чотири роки (Гельсінкі, 1952-й).

Сказати, що на дебютній Олімпіаді представники Радянської України виступили вдало - означало б нічого не сказати. Із 22 нагород найвищого гатунку команди СРСР 10 здобули члени української делегації, яких у Лондоні було тільки двадцять п'ятеро. Усього на Українську землю вони привезли 20 медалей: 10 золотих, 9 срібних, і одну бронзову. Оце результат! Нинішні олімпійці мають з кого брати приклад. Згадаю, наприклад, львів'янина Віктора Чукаріна, який переміг одразу у чотирьох видах гімнастичних вправ. Крім того, Чукарін здобув ще дві срібні медалі.

Непересвершеною гімнасткою виявилась і українка Марія Гороховська, якій у 1952-му виповнилось 32 роки і яку іноземні кореспонденти назвали королевою помосту. У скарбниці нашої краянки велика золота (перемога в особистому заліку) і мала золота (командне перше місце) медалі, п'ять срібних нагород за прекрасні виступи на окремих гімнастичних снарядах. Дві золоті медалі виборола ще одна представниця України - Ніна Бочарова. Відтоді і дотепер українці впевнено лідирують у світовій спортивній гімнастиці.

Запорожець Яків Пункін здобув "золото" на килимі борців класичної боротьби у 30-річному віці. Хоч про Якова говорили, як про людину без нервів, між іншим, саме йому довелося скуштувати прикрощі концтаборів. Київський екіпаж-двійка у складі Ігоря Емчука та Георгія Жиліна був другим у запливі з академічної греблі. Львівський гімнаст Дмитро Леонкін виборов "бронзу".

Наступну, мельбурнську Олімпіаду справедливо названо Олімпіадою Куца. Український стаєр продемонстрував захоплюючі манеру і тактику бігу. Не бажаючи пропускати суперників попереду себе, Володимир Куц із перших метрів пропонував свій темп. Так, у фінальному забігу на 10000 метрів наш краянин нарощував темп із кожним колом. Після перших трьох кілометрів спроба Чатауея наздогнати Куца ледь не завершилась для першого фіаско - він не витримав темпу і мало що не зійшов із дистанції. Українцеві не було рівних. Схвильований Пірг (срібний призер) після фінішу сказав, що Куц убив його, що Куц, безумовно, великий бігун, якого він ніколи не зможе перемогти. Після Олімпіади Володимир отримав стільки запрошень до різних місць світу, що, за найскромнішими підрахунками, на відвідини і дводенне перебування в кожному з них потрібно було б тридцять років життя.

Не на свій вік (35 літ) сильно виступив ув Австралії і Віктор Чукарін. Цього разу - три золоті нагороди. Щоправда, XVI Олімпійські ігри стали для нього останніми. Усього у скарбничці великого Майстра 11 олімпійських медалей, з яких 7 - найвищої проби, 3 срібних і 1 бронзова. Недаремно у Львові одна з вулиць названа його іменем.

Абсолютною чемпіонкою Олімпійських ігор стала 22-річна киянка Лариса Латиніна з чотирма золотими медалями. Два "золота" виборола донеччанка Поліна Астахова.

Ще один представник України Юрій Титов, який виступав на гімнастичному помості лише другий рік, несподівано для багатьох здобув "золото" в командному заліку і "срібло" та дві "бронзи" на окремих снарядах. Дві найвищі нагороди привіз до Києва гімнаст Борис Шахлін.

Крім перелічених переможців-українців, лауреатами Олімпіади в Австралії стали й інші змагуни, наприклад, харків'янин Ігор Рибак (важка атлетика) і киянин Віталій Романенков (вільна боротьба). 34-ом делегатам з України на Іграх у Мельбурні було до снаги довести своє право на володіння 29-ма медалями, з яких 14 - найвищої проби, 4 срібні та 11 бронзових. Як і в Гельсінкі, це становить третину (а не п'ятнадцяту частину) усіх нагород команди СРСР.

На другій Олімпіаді поспіль українські спортовці доводять усьому світові, що вони - представники по-справжньому спортової землі. Натомість на це мало хто звертав увагу. Основним конкурентом країн-фаворитів стала збірна СРСР. Багато хто ламав голову, як нейтралізувати останню, але ні в 1956-му, ні пізніше ніхто не додумався поставити перед світом питання про право народів на самовизначення. Внутрішній тоталітаризм і відсутність зовнішнього лобіювання не додавали оптимізму прихильникам національного визволення в Україні, Балтійських, Закавказьких, Середньоазійських республіках. СРСР (у свідомості закордонних громадян - "раша", тобто "Росія") крок за кроком займав нові й нові позиції у світі спорту. Це знали і знають донині всі. Чиїми зусиллями, скількох поневолених народів - не знав ніхто і мало хто знає нині. Наприклад, в інтерв'ю програмі "Про спорт" (УТ-2, 23 вересня 1997 року) великий французький футболіст, триразовий володар "Золотого м'яча" Мішель Платіні дуже здивувався, коли довідався від українського ведучого Сергія Полховського, що такі відомі у світі групи, як Олег Блохін, Ігор Бєланов, Олександр Заваров - з України.

Отже, 1960-й... Через 1576 років після того, як міланський єпископ Амбруазу переконав візантійського імператора Теодосія I в тому, що Олімпійські ігри як головне джерело язичництва стали гальмом для поширення християнства, зміцнення влади імператора і церкви (а це й стало головною причиною заборони Олімпіад), XVII Ігри сучасності не просто взяли старт у столиці Італії. У катедральному соборі Глава Католицької церкви виголосив спеціальну проповідь, присвячену відкриттю Олімпійських ігор. Папа назвав спорт провідником ідей миру й дружби.

На цих Іграх Радянську Україну представляли 36 спортовців. Перше олімпійське "золото" до скарбнички команди СРСР поклала киянка Віра Трєпкіна (Калашнікова). Італійська газета *"Уніта"* писала про її успіх так: *"Здавалося майже неможливим, що ця невисока дівчина зуміє випередити своїх високорослих суперниць"*. Наша краянка напередодні Олімпіади встановила світовий рекорд зі стрибків у довжину - 6 метрів 40 сантиметрів. На римському стадіоні Віра стрибнула на 6 метрів 37 сантиметрів - цього вистачило для перемоги.

На думку фахівців, справжній подвиг здійснив сумчанин Володимир Голубничий. З огляду на важку хворобу, що переніс Володимир, та римську спеку, тренери пропонували йому долати дистанцію (20 кілометрів, спортивна ходьба) у середньому темпі. Але вже на десятому кілометрі наш атлет ішов першим. Аж до фінішу.

Здивував В.Голубничий і на наступній Олімпіаді в Токіо. Після несподіваної для усіх непритомності і медичної допомоги прямо на трасі він навіть зумів завоювати олімпійську медаль, щоправда, бронзову. І суперники, і глядачі не могли зрозуміти, як це вдалося зробити українському спортовцеві.

У Мюнхені Голубничий поповнив колекцію олімпійських нагород срібною медаллю. Приклад волі боротьби за перемогу впродовж трьох Олімпіад (12-и років), який показав Володимир, безперечно, необхідно наслідувати й молодим українським змагунам. Повертаючись до римської

Олімпіади, слід відзначити гімнасток Ларису Латиніну, яка виступила просто прекрасно - завоювала три "золота", Поліну Астахову і Валентину Ніколаєву, які зробили по "дублю". Усього ж українці завоювали 16 золотих, 11 срібних і 6 бронзових медалей. Це знову майже третина усіх нагород команди СРСР (33 зі 103).

На XVIII Олімпійських іграх в Токіо змагались 38 українських спортовців. Хоч для Лариси Латиніної і Поліни Астахової, Бориса Шахліна і Юрія Титова ця Олімпіада була третьою, гімнастки здобули по два "золота", Ю.Титов - одне.

У змаганнях важкоатлетів Леонід Жаботинський у прекрасному стилі переміг Юрія Власова. Київський динамівець Юрій Кріс став єдиним радянським шпажистом, що переміг французів та італійців. На шляху до фіналу він виграв 14 боїв із 16-и. У вирішальному - з англійцем Генрі Госкенсом - Юрій теж здобув перемогу і, відповідно, медаль найвищої проби.

Перемога севастопольської школярки Галини Прозументщикової була дещо несподівана, але надзвичайно приємна. По-перше, радянські плавці до цього не здобували ще золотих медалей на Олімпійських іграх, по-друге, за декілька місяців до олімпійських стартів Галині вирізали сліпу кишку.

Як і на попередній Олімпіаді, в Токіо українські спортовці завоювали 33 медалі - 14 золотих, 12 срібних, 7 бронзових.

На XIX Олімпійських іграх 1968 року представництво українських спортовців зросло до 50 осіб.

Киянин Валентин Манкін був першим серед вітрильників. Він переміг у водах Тихого океану поблизу курорту Акапулько. Сумчанин Олександр Шафаренко прийшов першим до фінішу у змаганнях байдарок-двійок і другим - байдарок-одиночок. На Мексиканських іграх українці здобули 32 нагороди - 14 золотих, 10 срібних і 8 бронзових.

На мюнхенських Іграх-72 радянські легкоатлети "перебігали" королів у цьому виді спорту - американців.

Першим постарався Валерій Борзов, нинішній президент Національного олімпійського комітету України. Чотирнадцять разів до його старту в забігах на 100 і 200 метрів званням "король спринту" володіли американці, канадці і лишень по одному разу європейці. Після перемоги на стометрівці світ довідався, що найшвидша людина планети живе в Києві. 200 метрів Валерій пробіг за 20 секунд і встановив рекорд Європи. На Олімпіаді це був найліпший результат. В естафеті 4 х 100 метрів дворазовий чемпіон Олімпіади стартує останнім з радянських легкоатлетів на четвертій позиції. Через "не можу" В.Борзов не тільки наздогнав суперників, а й приніс команді СРСР друге місце.

Як ніколи до цього, американці зазнали фіаско. Із трьох видів програми у спринті американці повезли за океан лише одну золоту і дві срібні нагороди.

Наступного дня *"Мюнхенер Меркур"* писала: *"Нового короля спринту звати Борзов! Здається, що американські спринтери приїхали до Мюнхена лише для того, щоб підкреслити перевагу феноменального радянського бігуна"*.

Французька газета *"Екіп"*, до якої прислухається весь спортовий світ, відзначала, що Валерій Борзов - *це втілення високої спортивної культури, інтелігентної людини. Його перемога над американськими бігунами - це перемога високого інтелекту, адже Борзов обмірковує біг, вміє протягом десяти секунд так керувати швидкістю, що може за цей короткий час декілька разів змінювати свою тактику. Він, на думку газети, відкрив у спринті нову епоху.*

За всю попередню історію Олімпійських ігор сучасності американці лише двічі поступались у десятиборстві. Утретє їх змусив капітулювати одесит Микола Авілов, який виступив настільки переконливо, що зумів встановити світовий рекорд. Німецька *"Зюддойче Цайтунг"* назвала Миколу одним з найсильніших десятиборців усіх часів.

З 1956 року, коли в Мельбурні радянські футболісти завоювали золоті медалі, футбольна дружина СРСР не виступала на олімпіадах до 1972-го. У Мюнхені до її складу входило аж восьмеро представників українських команд -

Євген Рудаков, Віктор Колотов, Йожеф Сабо, Олег Блохін (усі - "Динамо", Київ), Анатолій Куксов, Володимир Онищенко, В'ячеслав Семенов, Юрій Єліссєв (усі - "Зоря", Ворошиловград). У своїй підгрупі наша команда обіграла збірні Бірми, Судану, Мексики. У півфінальній частині - марокканців, датчан, поступилась полякам. Радянська збірнанабрала стільки ж очок, як і команда НДР. Тому соломонове рішення дозволило отримати бронзові медалі обом командам. Тоді героєм Олімпіади став 20-літній Олег Блохін, який у семи матчах забив 6 голів.

Сенсаційно закінчився турнір баскетболістів. Уперше в історії Олімпійських ігор чемпіонами стали радянські спортсмени. У складі збірної СРСР виступало двоє гравців київського "Будівельника" - Сергій Коваленко й Анатолій Поливода. Український п'ятиборець зі Львова Павло Лєдньов став олімпійським чемпіоном в командному заліку і бронзовим призером - в особистому.

У Мюнхені виступали 72 українських змагунів. Вони заслужено отримали 41 олімпійську нагороду - 20 золотих, 8 срібних і 13 бронзових медалей. Показники ж команди СРСР у цілому такі: 99 медалей - 50 золотих, 27 срібних і 22 бронзові.

XXI Олімпійські ігри-76 ввійшли в історію українського спортуно-особливому: вперше більш ніж половину нагород команди СРСР вибороли наші змагуни - 69 із 125, в тому числі 27 із 49 - золотих.

Чемпіон мюнхенської Олімпіади в киданні молота Андрій Боднарчук виступав також в Монреалі. Але цього разу - зі своїм учнем, студентом Київського інституту фізкультури Юрієм Сєдих. Юрій кинув молот на 77 метрів 52 сантиметри і став олімпійським чемпіоном. Незважаючи на солідний для спортовця вік - 36 років, Бондарчук став бронзовим призером.

Вперше в історії Олімпіад в Монреалі провадилась боротьба між жіночими гандбольними командами. Радянську дружину підготував і виводив на майданчик український тренер, киянин Ігор Євдокимович Турчин. Треба віддати належне видатному фахівцеві бодай за його мужність -

І.Турчин включив до складу збірної аж десятеро українських дівчат, хоч, як відомо, гандбол існував не тільки в Україні. Дівчата не розчарували наставника, показали в усіх матчах високу майстерність, технічну і тактичну злагодженість, волю до перемоги. Навіть у вирішальній зустрічі з німкенями українки не залишили суперницям жодних шансів і стали олімпійськими чемпіонками. Серед них - Зінаїда Турчина, Лариса Карлова, Галина Захарова, Ніна Лобова, Наталка Шерстюк та інші.

В інших видах спорту чемпіонами стали дзюдоїст Сергій Новиков, борці Олександр Кольчинський і Павло Пінігін, важкоатлет Петро Король, каноїсти Віктор Чухрай, Юрій Філатов, Сергій Нагірний, Сергій Петренко, жіноча баскетбольна і чоловіча гандбольна команди.

Що стосується 1980-го, коли столицею Олімпіади стала Москва, то тут важко вживати означення "найкращий", "найперший", "найшвидший", "найсильніший" тощо. Свято спорту затьмарили політики. Насамперед своїм недипломатичним рішенням проводити Ігри в СРСР. Коли стало відомо про те, що Олімпіада відбудеться у столиці країни неволі, спортовці усього світу, які, безперечно, дорожили волею і демократією, започаткованою ще в Давній Греції, жахнулися. Вони не розуміли, чому Ігри мають відбутися внайбільшій тюрмі народів, в архіпелазі ГУЛАГ...

До численних акцій протесту та інших заходів з боку передових діячів спорту проти Олімпіади в Москві практично не прислухалися. Те, що представники США, ФРН, Канади та інших розвинутих країн мали рацію, підтвердилося. На Заході людей обурила звістка про рішення радянського уряду вивезти на час Олімпіади з Москви тисячі дітей, аби останні не мали контактів з туристами.

Усе це й пояснює те, що передові спортові країни бойкотували московську Олімпіаду. На змагання приїхали тільки 5748 спортовців з 81 держави світу. Без найголовніших конкурентів команді Радянського Союзу було значно легше, ніж завжди, здобувати олімпійські медалі. Олімпіада втратила інтригу. Найбільше медалей, як і передбачалось, завоювали

радянські змагуни, які піднімались на найвищу сходинку п'єдесталу аж 80 разів. Майже стільки ж "золота" вибороли спортовці з держав колишнього соцтабору. 40 медалей найвищої проби поклали до коша команди СРСР представники України.

Як і на попередній Олімпіаді, чемпіонат виграла жіноча гандбольна команда, яка на 90 відсотків складалась із українських дівчат.

Нікому не залишили шансів у змаганнях з вільної боротьби брати Анатолій та Сергій Бєлоглазови...

1984-го року історія повторилась. XXIII лос-анджельські Ігри бойкотує весь соцтабір на чолі з істеричним ватажком - Радянським Союзом. Незважаючи на те, що радянські спортовці, в тому числі й українці, які перебували на піку своєї форми, довідавшись напередодні Олімпіади про рішення уряду не виступати в капіталістичній країні, плакали, мов малі діти. Чотири роки напруженої, важкої праці пішли намарно. Усі їхні мрії, сподівання про наступні перемоги, нетерплячі очікування тренерів і вболівальників розсіялись, наче туман, розбились, мов прекрасний життєдайний сон.

Олімпійське затишшя зашкодило спортові. Насамперед, воно вкрай негативно вплинуло на психологію спортовців. Не було впевненості, що подібне не повториться на сеульських Олімпійських іграх. Домінувало розчарування, незадоволення, неспокій. І хоч на XXIY Іграх виступила радянська команда, уже було неможливо не тільки наблизитися до результату 1980 року, а й повторити монреальські (1976 року) показники, коли зусиллями 94 наших спортовців було завойовано 27 золотих, 21 срібну і 21 бронзову медаль. Тепер 103 представникам України, наприклад, вдалося вибороти 21 золоту, 17 срібних і 25 бронзових нагород. Ми втратили свої позиції у важкій атлетиці, чоловічому та жіночому гандболі, веслуванні, вітрильному спорті, боротьбі.

Перемоги в Сеулі давалися вкрай важко. Якщо раніше нагороди ділили представники 15-20 країн, то тут призерами стали спортовці 52 країн. Проте свого шансу стати

олімпійським чемпіоном не втратив донеччанин Сергій Бубка, позбавлений цього права в Лос-Анджелесі. Хоч із позицій сьогодення 590 сантиметрів для Бубки не найвища висота (на середину 1997 року останній його світовий рекорд тримається на позначці 614 сантиметрів), в Сеулі ця перемога далася у впертій, запеклій боротьбі. Здобув олімпійську золоту медаль, як і на московських Іграх, Сергій Бєлоглазов.

Цікавим видався футбольний турнір. Тричі олімпійськими чемпіонами ставали англійці та угорці, двічі перемагала знаменита уругвайська команда 30-х років. Успіх останньої повторили радянські копуни. Щоправда, команда СРСР удруге зійшла на найвищу сходинку п'єдесталу пошани більш ніж через 30 років. Під керівництвом колишнього нападника київського "Динамо" Анатолія Бишовця виступали такі українські футболісти, як Олексій Михайличенко ("Динамо", Київ, чемпіон Радянського Союзу, в майбутньому - чемпіон Італії, Шотландії), Вадим Тищенко, Володимир Лютий, Олексій Чередник ("Дніпро", Дніпропетровськ).

Олімпійськими чемпіонами Сеула стали також легкоатлети Геннадій Авдієнко, подружжя Бризгіних з Ворошиловграда, харків'янка Людмила Джигалова, велогонник Кириченко з Сум, баскетболіст Олександр Білостінний і гандболіст Леонід Дорошенко (обидва з Києва), гімнастка Ольга Стражева з Запоріжжя, волейболістка Ольга Шкурнова з Одеси.

XXY Олімпійські ігри в Барселоні (1992) зібрали учасників із 170 країн (у Сеулі були зі 160 країн). На той час Радянський Союз розпався, Україна, як і інші республіки, здобула омріювану в патріотичних і дисидентських колах незалежність. Але, незважаючи на це, практично опинилась за бортом Олімпіади, репрезентуючи команду ефемерної СНД. Лишень в індивідуальних видах спорту українські спортовці виступали під національними знаменами.

"Славнозвісний" НОК Росії, очолюваний одіозним товаришем Смірновим, досить безпроблемно перебрав у спадок від колишнього Союзу правонаступництво. Країни-члени СНД повинні нарікати насамперед самі на себе,

оскільки дозволили розпоряджатися своєю долею. Від Української держави до Барселони поїхало лишень 13 журналістів (щоправда, в часи розбудови соціалізму й цього не було). Серед них - жодного представника радіо і телебачення. Українські чиновники не розуміли (або зробили вигляд), що Олімпіада - завелика розкіш, щоб ігнорувати під час її проведення справді унікальний шанс - рекламувати Україну на більш як півтори сотні країн. "Проколів" було більш ніж достатньо.

Хуан Антоніо Самаранч, президент МОКу, який напередодні Ігор-92, перебуваючи в Києві, безсоромно, але чесно зізнався, що не знав спортивної України (хоч і працював амбасадором Іспанії в Москві), відзначив, як повідомляла московська преса, що барселонська Олімпіада буде найліпшою в історії Олімпіад. З цим важко погодитись, адже безсоромно ображено честь і гідність багатьох народів на пострадянському просторі. Тим більше, що український глядач не зміг її оцінити сповна.

Попри усе це, українські спортовці виступали гідно. Якщо тоді мовчали українські мас-медіа, то цифри промовляють і тепер.

Золоті медалі: луганчанин Олег Кучерепко (греко-римська боротьба), одеситка Тетяна Гуцу - абсолютна і командна першість (спортивна гімнастика), херсонянка Тетяна Лисенко - вправи на колоді, командна першість (спортивна гімнастика), киянка Олександра Тимошенко (художня гімнастика), луганчани Григорій Місютін, Ігор Коробчинський і харків'янин Рустам Шаріпов - командна першість (спортивна гімнастика), луганчанки Ольга Бризгіна, Людмила Джигалова - естафета 4 х 400 метрів (легка атлетика), кияни Георгій Погосов і Вадим Гутцайт - командний турнір шаблістів, киянки Олена Жирко і Марина Ткаченко (баскетбол), кияни Сергій

Бебешко і Юрій Гаврилов (гандбол).

Срібні медалі: Тетяна Гуцу (бруси), Григорій Місютін (4 медалі на окремих снарядах), Ольга Бризгіна (біг на 400 метрів), киянка Іннеса Кравець (стрибки у довжину), Тетяна

Самойленко-Доровських (біг на 3000 метрів), львів'янин Михайло Сливінський (веслування на каное-одинці), хмельниччанин Тимур Таймазов (важка атлетика), львів'янин Ростислав Зауличний (бокс), вінничанин Павло Хникін (двічі у складі естафет із плавання), киянин Сергій Голубицький (фехтування).

Бронзові медалі: Тетяна Гуцу (вільні вправи), Тимур Таймазов (у вправі), Тетяна Лисенко (опорний стрибок), Ігор Коробчинський (особиста першість), киянка Оксана Скалдіна (художня гімнастика), Ольга Кириченко з Кривого Рогу (естафета з плавання), киянки Тетяна Устюжина (академічне веслування у складі четвірки), Марина Базанова і Тетяна Горб (гандбол). Дивись **Додаток 5.**

Атлантська Олімпіада (XXYI) запам'яталась не тільки безкомпромісною боротьбою за медалі, транспортними проблемами та терористичними вибухами (вперше після Мюнхена, тобто більш ніж через 24 роки), а й вдалим дебютом команд низки незалежних держав, утворених на пострадянському просторі. Щоправда, з числа 15 колишніх радянських республік тільки росіяни та українці потрапили до десятка найліпших. Наші спортовці здобули 23 нагороди, з яких 9 золотих, 2 срібні та 12 бронзових медалей.

Як і в Барселоні, не потішив українських вболівальників стрибун з жердиною, 36-разовий рекордсмен Сергій Бубка - нагадала про себе давня травма. Але й без ветерана наші хлопці виступили гідно.

Чемпіонами Олімпіади в Атланті стали: Володимир Олійник (греко-римська боротьба), Лілія Підкопаєва (дворазова чемпіонка, спортивна гімнастика), Рустам Шаріпов (спортивна гімнастика), Іннеса Кравець (стрибки в довжину), Тимур Таймазов (важка атлетика), Катерина Серебрянська (художня гімнастика), Володимир Кличко (бокс), Є.Браславець, І.Матвієнко (вітрильний спорт).

Другою до фінішу прийшла жіноча байдарка-"четвірка", у складі якої були С.Мазій, Д.Мифтахутдінова, О.Ронжина та І.Фролова. Спортивна гімнастка Л.Підкопаєва має в активі ще й срібну медаль.

Бронзові нагороди здобули: чоловіча команда спортивних гімнастів (Ігор Коробчинський, Григорій Місютін, Олександр Світличний, Рустам Шаріпов, О.Косяк, В.Шаменко, Ю.Єрмаков), штовхальник ядра Олександр Богач, стрибунка у висоту Інга Бабакова, важкоатлети Олександр Крикун і Дмитро Готфрід, борці С.Зазіров і Є.Тадеєв, лучниця О.Садовнича, художня гімнастка Олена Вітриченко, боксер О.Кирюхін, веслувальники "двійки" - О.Таран, Л.Пахольчик.

У підсумку збірна команда України посіла почесне дев'яте місце. Підсумкова таблиця у **Додатку 6.**

Наступна Олімпіада відбудеться 2000 року в далекому австралійському Сіднеї.

З огляду на те, що на зимових Олімпіадах найвищими нагородами володіли тільки троє представників України, які виступали у складі збірної СРСР, я детальніше зупинився на літніх Іграх.

Однак не випадає промовчати про Ліллехаммер-94 (Норвегія). Перше олімпійське золото незалежної України виборює тендітна 16-літня одеситка Оксана Баюл. Пересилюючи біль травмованої на тренуванні ноги у зіткненні з німецькою фігуристкою українського походження, Оксана все ж перемогла. Юна красуня змусила весь світ говорити про молоду державу, а президент США Білл Клінтон запросив її відвідати США, що вона й зробила невдовзі у складі української делегації на чолі з Президентом Леонідом Кравчуком. На цій Олімпіаді українська команда була нагороджена ще однією медаллю - третьою перетнула фінішну лінію біатлоністка Валентина Цербе з Сум, якій не вистачило до чемпіонського часу 1,2 секунди. Хоч наша збірна у підсумку посіла тільки 18-е командне місце, вона зуміла випередити спортовців Великобританії, Словенії, Чехії, Польщі...

Загалом же українські спортовці завоювали з 1952 року понад 300 олімпійських нагород (деталыніше це показано в табличці неофіційного олімпійського заліку в **Додатку 7.**

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

ФЕНОМЕН ВІДОБРАЖЕННЯ В ЖУРНАЛІСТИЦІ СПОРТУ ЯК ЯВИЩА - ОЗНАКА ПОВНОЦІННОСТІ ДЕРЖАВИ

Теорія симбіозу спорту і політики

Якщо розглядати суспільство у площині багатовимірності, то можна припустити, що духовні, моральні, гуманістичні орієнтири, турбота не за тіло, а душу - розвиток, поступ по вертикалі, а політика, економіка, жадоба наживи - розвиток по горизонталі.

Великий спорт належить, як правило, до останнього. Але будь-яка система, як і її елементи, має вищі і нижчі рівні. Поділ на ранги може бути поверхневий (неповний) і детальний (повний). Сконцентруємось на неповному.

Аби відтворити модель спорту, спробую зобразити орбіту спорту (див.: **Додаток 8, малюнок 1**), де **1** - Міжнародний олімпійський комітет, **2** - міжнародні федерації (асоціації), **3** - оргкомітети з проведення міжнародних змагань, **4** - керівництво держав (президенти, уряди, парламенти), **4а** - політична (економічна) ситуація у цих країнах, **5** - Національні олімпійські комітети, **6** - національні спортфедерації (асоціації), **7** - оргкомітети з проведення національних змагань у тому чи іншому виді спорту, **8** - адміністрації клубів (спортовців), різноманітні консультанти, **9** - менеджери, меценати, спонсори, **10** - адміністрації спортспоруд, **11** - лікарі, масажисти, **12** - тренери, селекціонери, **13** - судді, **14** - уболівальники, **15** - мас-медіа, **16** - головний герой (спортовець, команда), **17** - спортивна

форма змагуна (його придатність виступати), **18** - мікроклімат у команді, **19** - вік, **20** - сім'я, **21** - погода, **22** - глядачі...**На малюнках 1 і 2** зображено два варіанти **(Додатки 8 і 9)**.

Отже, хребет орбіти спорту приблизно такий - з об'єктами, суб'єктами і чинниками спортивної журналістики, що впливають одні на одних.

Якщо глянути на розмаїття існуючих зв'язків, глобальне охоплення явищ, порівняти світ спорту зі світом узагалі, то, безумовно, дані схеми і дуже складні, і - яке протиріччя! - надто спрощені. Адже на практиці існує не 10, 20, 30 суб'єктів-буферів-маяків, а сотні. Я спробував виділити головні - знані всіма - і законні (традиційні).

Не враховував, наприклад, такої потужної сили, як мафія, спрут якої при бажанні може не лишень проникнути у будь-яку ланку складової спортового буття (підкупити, захопити, психологічно тероризувати - тренера, спортовця, членів їхніх сімей, конкурувати з певними структурами НОКу (а якщо мафія міжнародна, то й МОКу), федерацій, а й змусити їх гопакувати під свою сопілку), але й цілеспрямовано, системно вжалювати своїми щупальцями, стискати живий організм кровообігу спорту, перекривати йому доступ "кисню" й "води", одне слово, знищити.

У цій ситуації логічним є постановка питання про роль ЗМІ. Так, мас-медіа не становлять винятку. Вони, наче паралонова губка, втягують у себе все зусібіч, реагують на все, ніби лакмусовий папірець, втручаються у все, немовби Дон-Кіхот, і, залежно від рівня заангажованості, компетентності, фаховості, виконують тим самим (хочуть вони цього чи ні) соціальне замовлення.

Для зручності виділю кілька рівнів у світі спорту.

I - *1, 2, 3 - верхівка (еліта).* Вирішує не все, але дуже багато. Принцип дії - фільтрування. Не генерування. Ідей, пропозицій. "Вдосконалення", що полягає в обмеженні, згладжуванні гострих кутів, спрощенні тощо. Збирання дивідентів - вступних, річних, членських та інших відрахувань - за схвалення чогось (дозвіл), прибутки від ігор (турнірів), накладання штрафів (офіційно), отримання хабарів

(неофіційно). Усе це і багато чого ще не згаданого, наче магніт, стягує I рівень.

II - *4, 4а - ідеологічно-політична надбудова.* Залежить від суспільного устрою (політичної системи), конкретного керівника держави, суспільно-політичної, економічної ситуацій. За своєю природою нагадує спортову еліту. Однак є кілька нюансів:

а) принцип дії розповсюджується на рівень I дуже опосередковано;

б) сфера впливу обмежена - не на енну кількість держав, членів МОК, а на певну державу (максимум - кілька держав, що є членами певних політичних, економічних, мовних або спортових співдружностей чи альянсів - наприклад, соцтабір, каптабір, азійці, латиноамериканці тощо) - НОКи;

в) може мати (і на практиці це доволі часто) ультимативний, погрозливий характер - у вигляді "рекомендацій" НОКам (щодо кандидатур тренерів), тренерам (щодо спортовців) і т.д.

Отже, **III рівень** - *5, 6, 7 - фактично еліта в національному мірилі.* Повноваження втрачають силу за кордонами даної держави. Однак її вплив на **IY** - *8, 9, 10 (конкретний клуб, команду, збірну, змагуна)* - відчутніший, ніж на **I** рівні. Тут усе фільтрується значно ретельніше, сумлінніше.

Система корупції (це теж не виключено), можливо, розгалуженіша, ніж у **I**. Більше відкритих каналів, менша небезпека (особливо, коли відчуваєш власну силу, коли немає альтернативи) бути відлученим од змагань (покараним в інший спосіб). Щоправда, суми хабарів на мононаціональному рівні значно менші, ніж на транснаціональному.

Усе це створює *дубль-світ спорту - корупцію у планетарному вимірі.* Він існує якщо не в кожному виді спорту, то в більшості (усіх прикладів не злічити - тільки відкритих. Вони трапляються практично щотижня. Свого часу резонанс викликала позиція чемпіона світу з шахів Гарі Каспарова і міжнародного гросмайстра Найджла Шорта виборювати світову корону під егідою Міжнародної шахової

федерації (ФІДЕ). Гросмайстри неоднозначно (і сміливо!) - підставно чи безпідставно - заявили, що Федерація шахів на чолі з Кампоманесом незаконно привласнює зароблені шахістами долари, марки і фунти, а винагородний фонд зменшує до сум, що значно куціші за гонорари на товариських матчах нижчих кваліфікацій. Небезпідставно багато хто передбачав втручання у скандал репресивного механізму, який міг "прискорити" розв'язку у вигляді автокатастрофи або чогось подібного. На щастя, усе обійшлося).

Великий спорт вимагає (але не завжди) великих жертв. Фахові статисти могли б за хвилину перелічити десятки прізвищ **(Додатки 13, 14, 15)**. Я ж закцентую увагу на грі мільйонів - футболі. Корупція в консервативній ФІФА існує здавна. Не відстає від інших і її віце-президент, представник Росії В'ячеслав Колосков. Усіма правдами і неправдами, використовуючи неабиякі дипломатичні здібності, приватні знайомства й неодноразово зловживаючи службовим становищем, він добився визнання з боку ФІФА "єдиною правонаступницею" колишнього Радянського Союзу національної команди Російської Федерації. Всупереч волі 52-мільйонної України. І не тільки.

Таким чином, за бортом майбутнього жеребкування на відбірковий турнір чемпіонату світу-94 опинилась не тільки Україна, а й Грузія. Україна - ще зрозуміло, чому була колодою в оці - по-перше, член країн СНД, значить, неповноцінна держава, по-друге, невдовзі залучить до арсеналу легіонерів збірної СРСР, вихідців з України, і створить пристойну команду, що Росії - не вигідно. А Грузія... Потрібно було просто помститись за "поганий приклад" - передчасне, з точки зору Москви, проведення національного чемпіонату. Масло в навколофутбольне полум'я долито через політично-військовий громадянський конфлікт у Грузії, силові рокировки в Абхазії тощо.

На противагу всьому цьому, 2 липня 1992 року до жеребкування все ж "допущено" збірні Латвії, Литви та Естонії. Товарищ Колосков, очевидно, не сприймав ці країни як справді футбольні. Адже Росії вони однаково не зможуть скласти сильну конкуренцію.

Тому беручи до уваги лишень ці фрагменти, важко стверджувати, що історію творить народ, а не особи, що спорт - змагання сильних, і поза всякою політикою. Наївні твердження, проте, мають місце у висловлюваннях як відомих уболівальників-фанатів "зі стажем", так і представників мас-медіа, самих тренерів, спортовців. Якщо слова перших ще можна списати на некомпетентність, певну необізнаність, то інші, що стверджують подібне, просто лукавлять, зацікавлені, мабуть, у створенні ефекту кривих дзеркал.

Щоб не зупинятися на цьому делікатному аспекті детально, наведу лише два загальновідомі приклади. 1980-й. Олімпіада в Москві. І заборона адміністрацією Рональда Рейгана виступати у СРСР американським спортовцям. 1984-й. Олімпіада в Лос-Анджелесі. Радянський Союз мавпує рішення чотирирічної давності у США. І при пропускають вже радянські змагуни. Мабуть, важко назвати ці епізоди (а в історії цивілізації ці прикрі факти, переповнені емоціями, не більш ніж мізерні епізоди) виявом доблесті у спорті. Адже сам спорт, на жаль, опинився в офсайді політичної гри.

Частина **рівня Y** - *11, 12* - разом із **рівнем IY** - *8, 9, 10* - виплекує спортовців, допомагає їм вдосконалюватись, стежить за показниками, здоров'ям тощо. Інша частина **Y** - *13, 14* - оцінює змагунів.

У центрі всього замкненого кола - **спортовець.** Або команда. З усього видно, що, окрім свого головного завдання, - показати результат - спортовець змушений відпрацьовувати право змагатись. Доволі часто (навіть здебільша) він мусить утримувати на своїх плечах величезну армію еліт і псевдоеліт. Він, по суті, навіть на межі тисячоліть (а може, насамперед на межі тисячоліть) є безпорадною маріонеткою в руках інших. Нині він може бути піднятий до лаврів чемпіона, а завтра - кинутий на поталу долі без елементарних засобів до існування. Згадаймо аргентинця Дієго Марадону, феноменальна гра якого на чемпіонаті світу у США стала як кістка поперек горла. Добитися дискваліфікації не так важко - нині це справа "техніки". Через підкуплених друзів, через кухарів, що можуть "дещо" підсипати до їжі, через лікарів,

які "випадково" разом з обезболювальним можуть вколоти трохи наркоти, через підробку аналізів тощо. Не претендую на істину, та все ж зауважу, що інформацію про Марадону-наркомана оприлюднено саме тоді, коли його спортивна форма досягла апогею, коли він був так необхідний для команди. Уже в наступному поєдинку виявилось, що дружина Аргентини без Марадони приблизно те ж, що і борець без руки. Відповідно, шанси на перемогу над здоровим борцем зводяться до мінімуму. Тоді латиноамериканці поступились румунам.

Ні для кого не є таємницею, що подібні "трюки" мають місце і в інших видах спорту. Як наслідок такої "дбайливості" у ставленні до спортивних "зірок" сучасності чи минулого - часткова або повна деградація останніх. Буває, що змагуни-каліки через травму не тільки вибувають із боротьби, але й не здатні заробити на шматок хліба. Спиваються, сколюються і деградують уже не тільки як спортсмени, але й як особистості. На жаль, не скрізь і не завжди все вирішує майстерність і чесність.

Про це можна написати не одну книжку, в тому числі й наукову. Шкода, що на це (як і на підготовку іншої спеціальної літератури, як-от *Спортової енциклопедії*, яка вкрай необхідна) нашим науковцям бракує снаги. Начебто спорт - це щось неважливе, другорядне. Хоч відомі у світовій історії люди, наприклад, американський президент *Джон Кенеді* (якого за надмірну порядність і жагу до справедливості та світу без війни смертельно поранено в Даласі), мали іншу думку: *"Престиж нації - це політ на Місяць і золоті олімпійські медалі"*. Ці слова нині святі для більшості американців, незалежно від їх походження, мови і кольору шкіри.

Так, спорт - це не тільки успішні виступи на велелюдних аренах, не тільки слава команді, країні, а й прикрі поразки.

Спорт - це сльози радості і сльози розчарування.

Спорт - це не тільки "чистий спорт" (мистецтво для мистецтва), але й непередбачувані ходи сильних світу цього.

Спорт - це теж сплав: індивідуального й колективного,

національного й інтернаціонального, амбіцій та ідей, хитрощів та розуму, політики і культури, цивільного та військового...

Спорт - явище унікальне. Планетарне. Глобальне. Концептуальне. Безмежне. І... фальшиве.

Спорт - галузь міжнародних відносин, найзатятішої ідеологічної боротьби, суб'єкт і об'єкт міжнародного права.

Спорт - динаміка й розвиток, чесний змаг і підкуп.

Спорт... Феномен XX сторіччя. Його авдиторія величезна - все людство.

Ех! І знову це виглядатиме непатріотичцо, і все ж - величезний пропагандистський (непопулярне слово, але воно в арсеналі цілого світу), виховний потенціал, який у нашій країні донедавна таки просто ігнорували, а тепер використовують лише час від часу. І то переважно на міжнародній арені.

Якщо в нас неповноцінні політики (а це і справді так - вихідці в основному з соціально забезпечених шарів суспільства: комунпартноменклатура, керівники промислових підприємств, голови селянських спілок (колгоспів) далі свого рота нічого не бачать: *"Моя хата скраю - нічого не знаю! І знати не бажаю!"*), аматори-(даруйте за ненауковий термін)-імпотенти, то чому мовчить наука? В Україні ж, як відомо, чимало інститутів фізкультури, з сотнями, тисячами кандидатів і докторів наук.

Розумію, в роки так званого соціалізму не було такого соціального замовлення, а будь-яка ініціатива, не узгоджена у верхах, каралась. А що ж нині? Не встигли ще написати? Але ж ідеться не про фундаментальні природничі науки, де на нові відкриття іноді справді доводиться чекати десятиліттями чи століттями. Може, ще не встигли видати книжок? Але де ж тоді авторитетні виступи у пресі, на телебаченні і радіо?

Мабуть, не треба нікого переконувати в тому, що кожна спортивна перемога на міжнародному рівні, кожен піднятий над стадіоном національний прапор і виконаний державний гімн утверджують нашу молоду країну на світовій арені, зміцнюють її авторитет, сприяють популяризації вихідців з

України, очевидно, не менше, ніж установлення "дружніх" дипломатичних відносин із Бурунді, Руандою та іншими маловідомими представниками Африки, Азії, Південної Америки, ніж офіційні й неофіційні (але частенькі) візити представників української влади навіть до розвинутих країн.

Не збираюся перелічувати усіх бід. Але те, що, скажімо, до прем'єрування Валерія Пустовойтенка (майже шість років нашої незалежності!) були відсутні (і нині значною мірою теж) національна спортивна політика, національна військова політика, національна політика засобів масової інформації, заперечити можуть тільки дуже сміливі люди, не викликає сумніву. За великим рахунком, в Україні й досі відсутня повноцінна національна політика. Хоч як боляче (і соромно) це усвідомлювати, але мусимо набратися мужності і зробити правильні висновки. Адже подальша бездіяльність може призвести до самознищення ще вцілілого.

Не претендую розкласти все на позитивне і негативне. Обмежусь спортивною журналістикою. На малюнках 1 і 2 схематично подано орбіту спорту - основні принципи взаємодії головних дійових осіб, суб'єктів (героїв) спортивної журналістики. Зараз сконцентруймося на іншій схемі, вужчій, на означення терміну "спорт".

Отже, **малюнок 3 (Додаток 10),** де **А** - міжнародний вимір: світові (континентальні), офіційні (товариські) змагання, діяльність спортасоціацій, федерацій, спілок; **Б** - природа (історія) спорту; **В** - професійна діяльність: спортовці, тренери, лікарі, персонал обслуговування на стадіонах, журналісти; **Г** - мистецтво: естетична краса, довершеність, досконалість, рекорди; **Д** - аматорство: фізична культура (групи здоров'я, секції, туристичні групи тощо); **Е** - засоби масової інформації (**Е1** - преса: газети, журнали; **Е2** - ТБ, радіо; **Е3** - спортальманахи; **Е4** - спортдовідники).

Оскільки **Е** зачіпає наш фах, спробую розшифрувати один з його компонентів - **Е1.** Отже, пропоную глянути на **малюнок 4 (Додаток 11).** Аналогічно на міні-схемки можна розкодувати кожен компонент **малюнків 1, 2 і 3,** щоб детальніше розтлумачити зовнішні і внутрішні, відкриті і закриті зв'язки, спрогнозувати перспективу і занепад.

Зрозуміло, що подані схеми не можна вважати панацеєю. Однак це і не звичайна імпровізація. Це - результат власного досвіду, практики спортивного журналіста, який, як це не прикро, дозволяє констатувати: в Україні немає жодного солідного спортивного видання (останнім часом непогано заявила про себе київська газета "Команда", але є серйозні застереження до мови видання. Важко уявити щось подібне в цивілізованих країнах, про прямування до яких голосимо ледь не на кожному кроці), розділи спорту в загальнополітичних щоденних газетах ведуться абияк, а в багатьох тижневиках, як правило, взагалі відсутні. Причин такої ситуації є цілий жмут. Спробую назвати деякі з них.

По-перше, поважні редактори не завжди готові надавати газетну площу для спортивних публікацій, мовляв, це не головне, є багато важливішого. Не намагаюся заперечити, що справді є багато чого важливішого. Але, поряд із цим, є багато чого взагалі зайвого.

По-друге, кожен редактор перед тим, як зважитись на щоденний блок спорту у власному виданні, мусить мати хоч якісь гарантії фахового ведення спортивного напрямку (не рубрики, підбірки). Фальш важко не зауважити. Не становить таємниці той факт, що спортом регулярно цікавиться більше наших співгромадян, ніж, скажімо, політикою, економікою чи мистецтвом, які і вважають, часом небезпідставно, себе експертами з тих чи інших видів. Тому очевидно, що чимало передплатників із жадобою спраглого вишукують і перечитують різноманітні повідомлення на спортивні теми. Дехто з них професійно веде статистичні досьє.

По-третє, це і кадрова проблема. Окрім того, що віднайти кваліфікованих спортивних журналістів доволі нелегко, постає потреба розширення штату творчих працівників.

По-четверте, хто саме, який навчальний заклад в Україні готує спортивних журналістів?

Ось і виходить, що у спортивну журналістику йде три категорії людей.

До першої належать спортивні фанати, однак аматори, що ще певний час імпровізуватимуть.

До другої - частенько ті люди, які взагалі далекі від спорту: їх ваблять закордонні поїздки і слава. Таких найменше. Вони швидко розчаровуються і кидають спортивну журналістику назавжди.

До третьої - а таких найбільше - репортери-ремісники, що пишуть на спортивні теми, виконуючи додаткову роботу. Наприклад, працюють у відділі інформації і час від часу пишуть трафаретні футбольні звіти. Менше інтерв'ю, ще менше - оглядів, аналітичних текстів. Як правило, усе поточне, поверхневе.

Про спорт у нас пишуть, як про щось таке, про що можна взагалі не писати. Читачі обурюються, для журналістів же, як це не прикро, сам спорт у багатьох моментах - терра інкогніта. Усі ніби розуміють, що нікому не потрібне абияке ведення спортивного розділу, і в той же час закривають на це очі.

Проблем у спортивній журналістиці вистачає. Це не таємниця. Але їх не поменшає доти, допоки й надалі культивуватиметься на всіх рівнях - як професійному, так і побутовому - зневажливо-зверхницьке ставлення до спортивних журналістів зокрема та ентузіастів цієї важкої, але потрібної справи загалом.

Свого часу мені пощастило працювати в газетах "Українське слово" і "Український футбол". Робота була нелегка, але цікава, пізнавальна, я отримував моральне задоволення, але навіть найвідданіші друзі іноді дивувались: "Ти можеш писати щось солідніше. Навіщо тобі той спорт здався?". Мої друзі працюють на журналістській ниві високого гатунку. Їхні матеріали написані на різні теми, окрім спортових. На жаль, подібне "розуміння" спортивної журналістики, її проблем, необхідності, швидше правило, ніж виняток. Спортивних журналістів майже ніколи не вітають із фаховим виступом, але завжди їм співчувають, натякають на несерйозність і непрестижність.

Усе це йшло частково і від суспільного устрою. У Радянському Союзі, як і в будь-якій імперії, роль спорту дуже часто зводилась до здійснення замовлень, розваг тощо. А

спортивні журналісти СРСР, на відміну від західних колег, не їздили на змагання за кордон, а писали про них вдома - компілюючи, заочно, "те, що потрібно". Тому й не дивно, що у всіх нас доволі скептичний погляд на спортивну журналістику радянського і пострадянського періодів. Як на мене, нині ставлення як до спорту (об'єкта дослідження), так і до спортивних журналістів (суб'єктів дослідження) мусить докорінно змінитись.

Адже не секрет, що поки культивуватимемо іронічне, зневажливе ставлення до спортивного журналіста, спортивної журналістики, записуватимемо до неї найгірших представників засобів масової журналістики, не матимемо добрих не тільки спортивних журналістів, а й журналістів-міжнародників (до речі, інакше, ніж ганьбою і диверсією супроти розбудови Української держави важко назвати той факт, що в переліку кількох тисяч спеціальностей, яких готує вища школа, немає "міжнародної журналістики" (що вже й казати про "спортивну журналістику"?!). На факультетах журналістики університетів і в Інститутах фізкультури доцільно було б готувати і таких фахівців, як спортивні міжнародники - зі знанням іноземних і української мов, досконалим вивченням історії хоча б кількох країн, для праці в яких їх готують, історії світового спорту, опануванням комп'ютерної техніки, періодичної та електронної журналістики тощо.

Нині одним із важливих завдань журналізму є голосна, вперта і навіть надокучлива пропаганда. У необхідності підготовки спортивних журналістів мусимо переконувати чи то національну спортивну еліту, чи то національну політичну еліту. Бо минув той час, коли спортивні журналісти обмежувались тільки переказуванням (звітуванням) поєдинків серед найпоширеніших ігрових видів спорту, переліком результатів та інформаційних інтерв'ю, що становить у сукупності інформативно-оперативний тип журналізму, до якого (в його ідеалі) нам ще теж треба довго тягнутись.

Серед численних проблем неоперативності, неквапливості в роботі газетярів, теле- і радіокоментаторів

спробую виділити такі. Перша (про це вже сказано) - ніхто не готує спортивних журналістів, друга - брак (а доволі часто - відсутність) мінімального технічного знаряддя в редакціях - комп'ютерів, телефаксів, фотоапаратів, диктофонів.

За складних умов, коли в нашій молодій, постімперіалістичній Україні не вистачає паперу, щоденних газет і виданням бракує обсягу, можна було б перейти на рейки аналітизму. Але й тут важко. Чи здатен пересічний репортер, якому після чергового туру ліпьки скласти навіть табличку про турнірне становище команд - списують цілими компаніями, навіть по телефону, в когось одного - оперувати спортивним матеріалом віртуозно, спрогнозувати ситуацію, уявити собі бодай половину ходів і підходів зі схем, поданих в даному посібнику?

Про світовий досвід говорити нелегко. Однак навіть невеличка кількість закордонних видань, про які ми знаємо хоч дещо, переконує: спортжурналістика Заходу не просто на голову вища за нашу. Там спортивна журналістика давно виокремилась в окремий вид журналізму - зі своїми провідними виданнями, інформагенціями, теле- і радіоканалами, системами зв'язку, сітками зарубіжних кореспондентів, банками, фондами, корпораціями, видавничими комплексами, читачами. З **малюнка** 4 видно, що на Заході функціонують якісні спортивні видання (подають перевірену інформацію, фаховий аналіз, піднімають концептуальні теми), змішаного типу (це щось дуже близьке до нашої журналістики, тільки бездоганне з точки зору поліграфії) і масові (бульварні) - заповнені плітками, вигадками, глумліннями, "брудною білизною", сексом у виконанні спортивних "зірок" (знятого з-під ліжка підпільно чи під час добре оплачуваних зйомок чергового порновідео цілком легально). Є усе. На всі смаки.

У нас немає першого. Нішу заповнює останнє...

Ланку **В-Спорт (мал. 3)** досконало і **Г-Спорт, А-Спорт** частково налагодив російський *"Спорт-экспресс"*. І то, можливо, для нього це заскладно. Забагатопрофільно. Як для щоденника. *"Советский спорт"* розгубив авдиторію не тільки

через сильного конкурента, а насамперед через неспроможність вдало трансформуватись у нових політичних умовах - він так і не позбувся іміджу монстра, який прагнув охопити **А-Б-В-Г-Д-Е-Спорт.**

Один із найвпливовіших представників української спортивної журналістики - *"Спортивна газета"*, окрім того, що бере приклад з невдахи *"Советского спорта"*, має таку дуже серйозну ваду, як відсутність оперативності. *"Команда"* ж іноді "засвічується" некваліфікованістю авторів. Як, наприклад, у низці публікацій про кубковий двобій з футболу між чернігівською "Десною" і миколаївським "Цементником-Хордою" (серпень 1997 р.). Найбільша вада *"Українського футболу"* в тому, що досить пристойна, із власною позицією газета у 1991-1992 роках впродовж наступних п'яти років практично не змінилася у кращий бік. Більш того, вона набула статусу офіціозу Федерації футболу України. А час, смаки футбольних фанів і фахівців (які важко вдовільнити доволі прозаїчною стравою впродовж тривалого часу) вимагають конкретних якісних змін.

Зважаючи на перелічені вище і не перелічені складнощі перехідного періоду (дай Боже, щоб він не переріс у постійність), можливо, і нереально було б чекати чогось особливого. Можливо. Але що не викликає сумніву - це те, що журналіст, який пише про спорт, зобов'язаний достеменно володіти своїм фахом і бездоганно розбиратись у тому, про що він пише чи говорить. Навіть сьогодні. Або: сьогодні насамперед. Прикро, але факт: часом відверто замовчуються, недостатньо висвітлюються змагання, факти, процеси, які могли б викликати шалену цікавість. Нам бракує вміння пропагувати себе. Хоч і після Олімпіади-96, чемпіонату світу з легкої атлетики-97, сицилійської універсіади тощо.

Дуже часто трапляється так, що спортове життя випереджає журналістські плани. Наші колеги втрапляють у халепу, оскільки те, що вони мали б описати наперед, спрогнозувати, застукує їх зненацька і вони дізнаються про результати виступів українських спортовців з повідомлень закордонних інформагенцій. Брак грошей на поїздки -

поважна причина. Але - не єдина. Частіше це трапляється через буденну неохайність, некваліфікованість, байдужість. Наприклад, для зручності у повсякденній праці журналістам могли б стати у пригоді універсальні календарі змагань (національних і міжнародних). Варіанти можливі різні. Один з найпростіших - на **мал. 5 (Додаток 12).**

При укладанні таких робочих календарів не завадило б дотримуватись окремої системи. Не страшно, що вона буде незрозумілою для колеги з іншого концерну чи навіть сусіднього кабінету. Головне, щоб вона допомагала фахівцеві, який працює безпосередньо з нею.

Наведений приклад дає можливість для подальшої конкретизації. На квартал, півріччя, рік, олімпійський цикл тощо. За видами спорту, рейтингом змагань, датами... Подібний календар був би незайвим і на шпальтах спортивного видання. Це дозволяло б своєчасно і кваліфіковано підготуватись до тієї чи іншої події не тільки журналістові, який її висвітлюватиме, а й читачам. Це якось засвідчувало б і компетентність автора (видання).

За сучасних умов технічного прогресу (маю на увазі тотальну комп'ютеризацію редакцій) подібне планування взагалі не становить ніяких складнощів. Як і повна інформація про попередні чемпіонати, досягнення, спортивні арени, готельні номери і навіть авіарейси. Було б бажання професійно попрацювати над редакційними банками даних і вміло їх використовувати в публікаціях.

Не маю сумніву, що через якийсь десяток літ усе це не становитиме для представників українських мас-медій ніяких складнощів, а наступні генерації журналістів не зможуть повірити, що чимало проблем, про які я згадав, мали місце, наприклад, наприкінці XX століття. Але не слід забувати, що саме собою нічого не робиться. Пам'ятаючи Франкові слова: "Завжди учень" і тяжко, щоденно працюючи, ми здатні на багато що.

ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ СПОРТИВНОГО ЖУРНАЛІСТА

Кваліфікований спортивний журналіст, як і будь-який інший, не може (і не має права) обмежуватись тільки феноменальною пам'яттю. Життя дуже насичене, кожна хвилина приносить стільки різноманітної інформації, що її вже ніяка пам'ять не спроможна зафіксувати. Тим більше, ретельно проаналізувати.

Незалежно від того, чи спортивний журналіст працює в електронних засобах масової інформації, чи в періодичних, йому однаково не обійтися без газетних і журнальних досьє, телерадіомоніторингів, картотек на спортовців, тренерів, конкретні види спорту, архівів про минуле, комп'ютерних баз даних (які можуть замінити багато, але далеко не все). Сучасний спортивний журналіст повинен перфектно володіти іноземними мовами, бути начитаним і поінформованим не тільки у сфері спорту, а й політики, економіки, культурних надбань різних країн, в яких відбуваються змагання. Сучасному вболівальникові уже замало стенографічної інформації про ті чи інші події на спортаренах.

Спортивний журналіст, на противагу багатьом скептикам, які не вважають спортивну журналістику фахом - лише хобі, мусить бути максимально комунікабельним (уміти розговорити мовчазних тренерів або молодих змагунів, яким заборонено давати інтерв'ю або які не відзначаються особливими ораторськими здібностями), вміти правильно діяти в екстремальних ситуаціях (за лічені секунди, хвилини, в літаку, у прямому ефірі), оперативно виконувати редакційні завдання, майстерно концептуально узагальнювати низку фактів, подій, явищ.

Якщо успішний репортаж (сюжет, огляд) телевізійників залежить од взаємозлагодженості, кваліфікованості команди (автор або журналіст, режисер, оператор, звукоінженер, дизайнер), наявності відповідної аудіовідеотехніки тощо, то

публікація в газеті чи журналі, яка поступається за оперативністю електронним мас-медіа, мусить заінтригувати, подати справжнє осмислення, підбити підсумки або поставити нові знаки запитання таким чином, щоб читач знайшов у ній нове бачення того, що його цікавить.

Даремно наша вища школа все ще ігнорує досвід інформаційно розвинутих держав. Так, наприклад, австрійський учений *Purer Heinz* у книзі про газетну, радіо- і тележурналістику для початківців *(Praktischer Journalismus in Zeitung, Radio und Fernsehen. - Salzburg: Kuratoriun fur Journalistenausbildung, 1990)* чітко визначає навчальні шляхи та навчальні потреби. Він вважає, що **журналістська компетентність** формується *професійною, посередницькою* і *предметною компетенціями.*

Професійна компетенція формується з допомогою інструментальних навичків або вміння підготувати рукопис до друку (складові: пошуки, відбір, редагування, організація творчого процесу, техніка) і журналістської освіти (складові: загальні пресово-наукові знання, специфічні знання сфери - ринок преси, політика преси, права преси, історія преси, пресова техніка).

Посередницька компетентність формується з допомогою артикуляційних навичків, презентаційності (орієнтація в тематиці і вибір реципієнтів), обізнаності і форм викладу. На посередницьку компетентність безпосередньо впливає соціальна орієнтація (складові: функціональна свідомість, навички самоаналізу, автономна свідомість).

Предметну компетентність формують знання предмету (спеціальні знання) і орієнтація в ситуації (орієнтовні знання): володіння суспільними науками - соціологією, політикою, економікою, вміння працювати із джерельними даними - архівами, бібліотеками, банками даних, застосування техніки наукового впорядкування фактів, свідчень тощо на практиці, орієнтація в суспільно-наукових методах.

Без базової підготовки годі уявити собі кваліфікованого журналіста, в тому числі і спортивного. Хоч у вкраїнській

практиці здавна прийнято писати про чи коментувати (навіть у прямомі ефірі) ті види спорту, у правилах яких наші "метри" не орієнтуються, рано чи пізно цьому безладові буде покладено край.

У Додатку 16, на малюнку 6 графічно подано *модель підготовки журналістського тексту до виходу у світ.* Гадаю, її опанувати зовсім не важко. Значно важче зробити її своїм повсякденним правилом.

Якщо українські журналісти візьмуть за основу давно застосовувану модель підготовки якісного тексту (друкованого, радіо-, теле-, відео) у засобах масової інформації, які поважають себе, свій імідж, але насамперед - своїх героїв, наша журналістика матиме всі шанси зайняти одну з ключових позицій у світі. Так, ми багато у чому дилетанти, але ми ще не розкладені ззовні і зсередини, ми не завжди готові проміняти Правду на Брехню за якийсь гріш. Ми все ще високоморальні і чесні. У нас поки що зберігся високий імунітет проти поганого і заразного. Додати б до цього високого людського потенціалу професіоналізму - і нам багато хто ще заздритиме.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

НАЙВАЖЛИВІШІ ДАТИ З МИНУЛОГО

(за Едвардом Жарським)

Світові події

Перед Христом

1104 - згадка про Олімпійські ігри в Елладі.
776 - І історичні Олімпійські ігри та згадка про їх переможця Кориба.
708 - п'ятизмаг у програмі Ігор.
680 - перегони колісниць на Іграх.
648 - кінні перегони.
490 - боротьба гладіаторів у Римі.

По Христі

394 - цісар Теодозій забороняє Ігри.
509 - кінні перегони за нагороду Арморика (у Бретонії).
1127 - лицарські турніри у Вірцбургу.
1314 - король Едвард II забороняє грати в копаний м'яч на вулицях Лондона.
1330 - паризькі народні турніри.
1440 - в Італії пропагують фізичне виховання молоді.

1529 - копаний м'яч у Флоренції (змагання, 17 лютого).
1573 - виходить Меркуріаля "De arte gumnastica".
1592 - появляється "Agonisticon" Фабера.
1681 - боксерські змагання в Лондоні.
1692 - Джон Лок творить новий напрямок тіловиховання.
1793 - Гутсмутс видає "Gumnastik f.Jugend".
1811 - Jahn закладає в Німеччині (під Берліном) першу публічну руханкову площу.
1817 - винайдено велосипед.
1820 - І ситківкова першість Англії.
1823 - Rugby в Англії.
1829 - І міжуніверситетські веслові змагання Оксфорд - Кембрідж.
1848 - видрукування перших футбольних приписів в Англії.
1851 - І змагання між Америкою і Англією на яхтах (перемогла Америка).
1863 - оснування англійського Союзу копаного м'яча (26 жовтня).
1864 - І легкоатлетичні змагання Оксфорд - Кембрідж (без перемоги).
1865 - оснування англійського спортового часопису "Sportsman".

Україна

1022 - Мстислав бореться з Редедею, чим рішається перемога українських військ.
1832 - прогулька Якова Головацького по цілій Галичині та заграницею (пішки).
1891 - перший "Сокіл" в Купчинцях.
1892 - студентське товариство "Січ" у Відні основує спортивну секцію для шерму і стріляння.
1894 - оснування "Сокола" у Львові (10 лютого).
1900 - перші спортові правила до ситківки й копаного м'яча (друком).
1904 - І.Боберський друкує "Забави і гри".

1906 - виходить "Копаний м'яч" І.Боберського.
1907 - виходить часопис "Сокільські Вісти" (3 вересня).
1911 - виходять "Вісти з Запорожа" (30 січня).
1912 - заснування "Пласту".
1921 - перші повоєнні футболеві змагання у Львові між гімназійною молоддю.
1927 - змагання копаним м'ячем між університетом і політехнікою.

"Спортивний альманах", 1934.

Від себе додам, що ця хронологія далеко не повна, однак вона є свідоцтвом того, що спортовим життям українці жили давно, навіть під чужим політичним режимом.

Додаток 2.

ОСНОВНІ ВИДИ СПОРТУ

ОЛІМПІЙСЬКІ	НЕОЛІМПІЙСЬКІ
Бадмінтон	Авіамодельний спорт
Баскетбол	Авіаційний спорт
Бейсбол	Автораллі
Біатлон	Альпінізм
Бобслей	Американський футбол
Бокс	Армрестлінг
Боротьба вільна	Бодібілдінг
Боротьба греко-римська	Вуличний баскетбол
Важка атлетика	Гольф
Велоспорт	Кік-боксинг
Веслування академічне	Міні-футбол
Веслування на байдарках і каное	Мотобол
Вітрильний спорт	Мотоспорт

Водне поло
Волейбол
Гандбол
Гірський слалом
Гірськолижний спорт
Дзю-до
Кінний спорт
Ковзанярський спорт
Кьорлінг
Легка атлетика
Лижне двоборство
Лижний спорт
Маутенбайк
Настільний теніс
Плавання
Пляжний волейбол
Санний спорт
Софтбол
Спортивна гімнастика
Стрибки з трампліна
Стрибки у воду
Стрільба з лука
Стрільба кульова
Стрільба стендова
Сучасне п'ятиборство
Теніс
Фехтування
Фігурне катання
Фристайл
Футбол
Хокей
Хокей на траві
Художня гімнастика
Шорт-трек
Парашутний спорт
Пляжний футбол
Пляжний баскетбол
Регбі
Регбі 7+7
Спортивне орієнтування
Тріатлон
Формула-1 (та ін. Формули)
Футзал
Хокей з м'ячем
Шахи
Шашки

Додаток 3.

ЛІТНІ ОЛІМПІАДИ СУЧАСНОСТІ

I - 1896 (Афіни, Греція),
II - 1900 (Париж, Франція),
III - 1904 (Сент-Луїс, США),
IY - 1908 (Лондон, Великобританія),
Y - 1912 (Стокгольм, Швеція),
YII - 1920 (Антверпен, Бельгія),
YIII - 1924 (Париж, Франція),
IX - 1928 (Амстердам, Нідерланди),
X - 1932 (Лос-Анджелес, США),
XI - 1936 (Берлін, Німеччина),
XIY - 1948 (Лондон, Великобританія),
XY - 1952 (Гельсінкі, Фінляндія),
XYI - 1956 (Мельбурн, Австралія),
XYII - 1960 (Рим, Італія),
XYIII - 1964 (Токіо, Японія),
XIX - 1968 (Мексіко, Мексика),
XX - 1972 (Мюнхен, ФРН),
XXI - 1976 (Монреаль, Канада),
XXII - 1980 (Москва, СРСР),
XXIII - 1984 (Лос-Анджелес, США),
XXIY - 1988 (Сеул, Південна Корея),
XXY - 1992 (Барселона, Іспанія),
XXYI - 1996 (Атланта, США).

У зв'язку з першою і другою світовими війнами, YI (1916), XII (1940) і XIII (1944) Олімпійські ігри не проводились.

XXYII Олімпійські ігри відбудуться у 2000 році в австралійському місті Сідней, а XXYIII - у 2004 році - у грецькій столиці Афінах.

Додаток 4.

ЗИМОВІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ

I - 1924 (Шамоні, Франція),
II - 1928 (Санкт-Моріц, Швейцарія),
III - 1932 (Лейк-Плесід, США),
IY - 1936 (Гарміш-Партенкірхен, Німеччина),
YII - 1948 (Санкт-Моріц, Швейцарія),
YIII - 1952 (Осло, Норвегія),
IX - 1956 (Кортіна-д'Ампеццо, Італія),
X - 1960 (Скво-Веллі, США),
XI - 1964 (Інсбрук, Австрія),
XII - 1968 (Гренобль, Франція),
XIII - 1972 (Саппоро, Японія),
XIY - 1976 (Інсбрук, Австрія),
XY - 1980 (Лейк-Плесід, США),
XYI - 1984 (Сараєво, Югославія),
XYII - 1988 (Калгарі, Канада),
XYIII - 1992 (Альбервіль),
XIX - 1994 (Ліллехамер, Норвегія).

У 1940 (Y) і 1944 (YI) роках зимові Олімпійські ігри не відбулися. XX Ігри відбудуться в японському Нагано 1998 року.

Додаток 5.

ПІДСУМКОВА ТАБЛИЦЯ ПЕРШИХ 15-И МІСЦЬ НА ОЛІМПІАДІ-92 В БАРСЕЛОНІ:

Команди	МЕДАЛІ		
	Золоті	Срібні	Бронзові
1. США	37	34	37
2. Німеччина	33	21	28
3. Росія	17	16	12
4. Китай	16	22	16
5. Куба	14	8	11
6. Іспанія	13	7	2
7. Корея	12	5	12
8. Угорщина	11	12	7
9. Білорусь	9	4	2
10. Франція	8	5	16
11. Австралія	7	9	11
12. Італія	6	5	8
13. Канада	6	5	7
14. Англія	5	3	12
15. УКРАЇНА	**4**	**11**	**4**

Додаток 6.

ПІДСУМКОВА ТАБЛИЦЯ НЕОФІЦІЙНОГО КОМАНДНОГО ЗАЛІКУ НА XXVI ОЛІМПІАДІ (АТЛАНТА-96)

Команди	МЕДАЛІ			
	Золоті	Срібні	Бронзові	Усього
1. США	44	32	25	100
2. Росія	26	21	16	63
3. Німеччина	20	18	27	65
4. Китай	16	22	12	50
5. Франція	15	7	15	37
6. Італія	13	10	12	35
7. Австралія	9	9	23	44
8. Куба	9	8	8	25
9. Україна	9	2	12	23
10. Корея	7	15	5	27
11. Угорщина	7	4	10	21
12. Польща	7	5	5	17
13. Іспанія	5	6	6	17
14. Румунія	4	7	9	20
15. Нідерланди	4	5	10	19
16. Греція	4	4	0	8
17. Чехія	4	3	4	11
18. Швейцарія	4	3	0	7
19. Данія	4	1	1	6
20. Туреччина	4	1	1	6

Додаток 7.

УКРАЇНЦІ НА ОЛІМПІАДАХ З 1952-ГО ДО 1996-ГО...

Неофіційний командний залік

Роки	Золотих медалей	Срібних медалей	Бронзових медалей	Усього медалей
1952	10	11	1	22
1956	14	4	10	28
1960	16	11	6	33
1964	14	12	7	33
1968	14	9	8	31
1972	20	8	13	41
1976	28	21	21	70
1980	41	19	18	78
1984	--	1	1	2
1988	23	17	25	65
1992	18	14	11	43
1994	1	--	1	2
1996	10	5	19	34
1998	--	1	--	1
2000	3	20	12	35
2004	9	8	31	48
2006	--	--	3	3
2008	10	5	16	31
Разом	**231**	**166**	**203**	**600**

Додаток 8.

МАЛЮНОК 1.

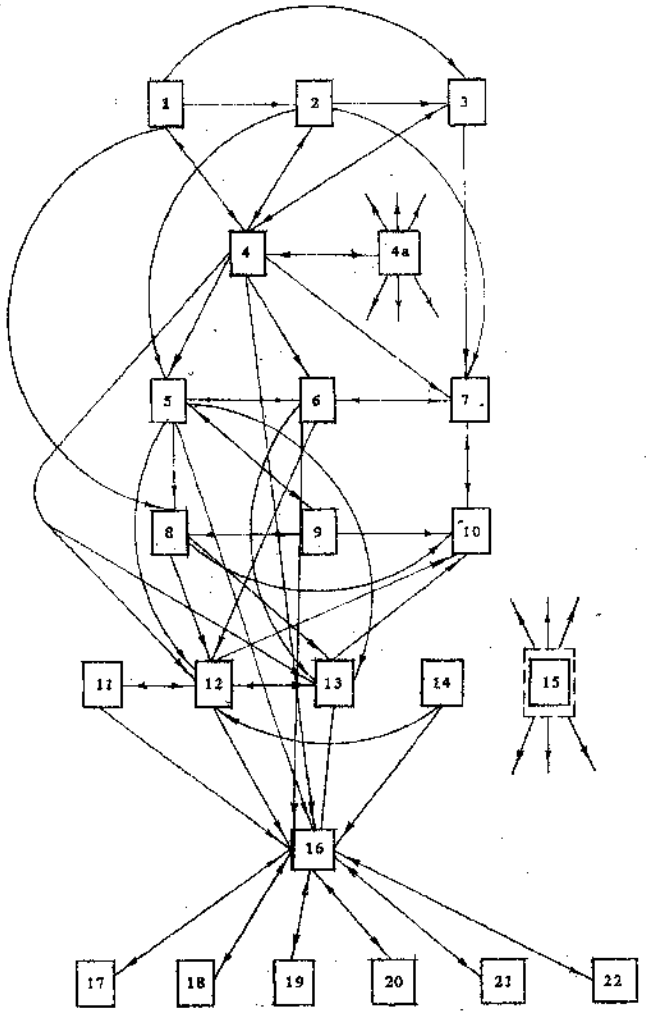

Додаток 9.

МАЛЮНОК 2.

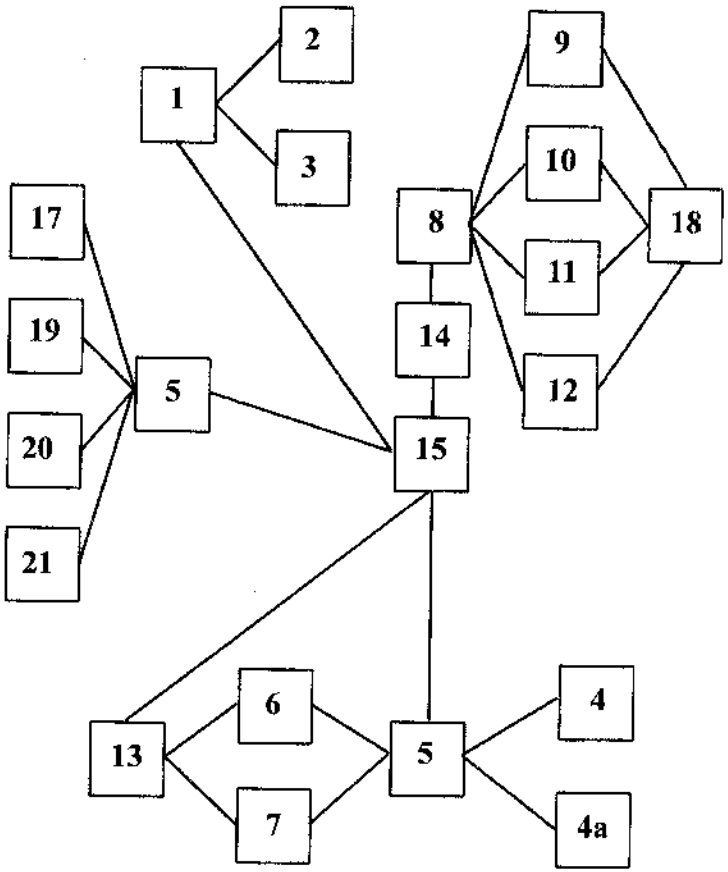

Додаток 10.

МАЛЮНОК 3.

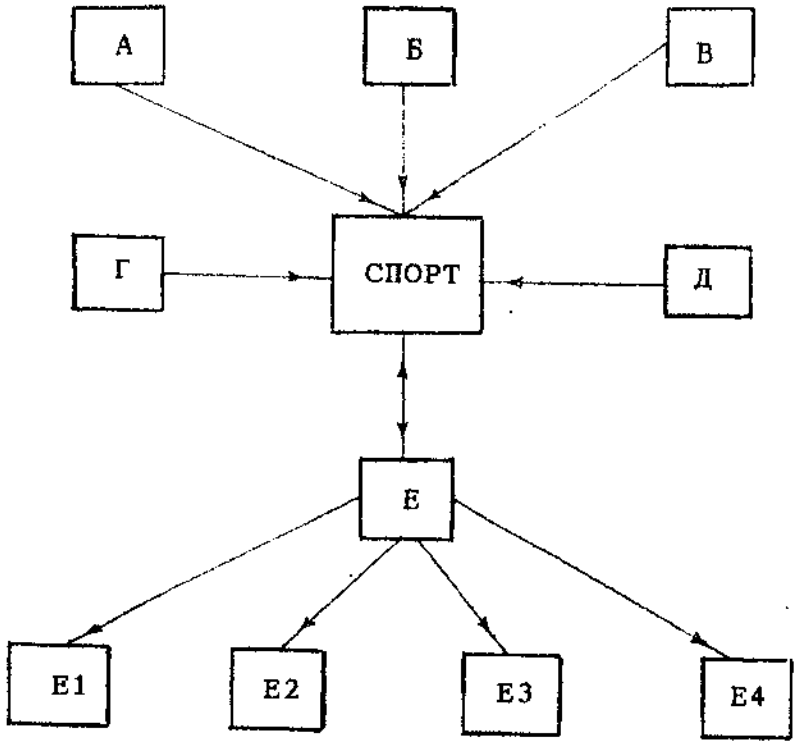

Додаток 11.

МАЛЮНОК 4.

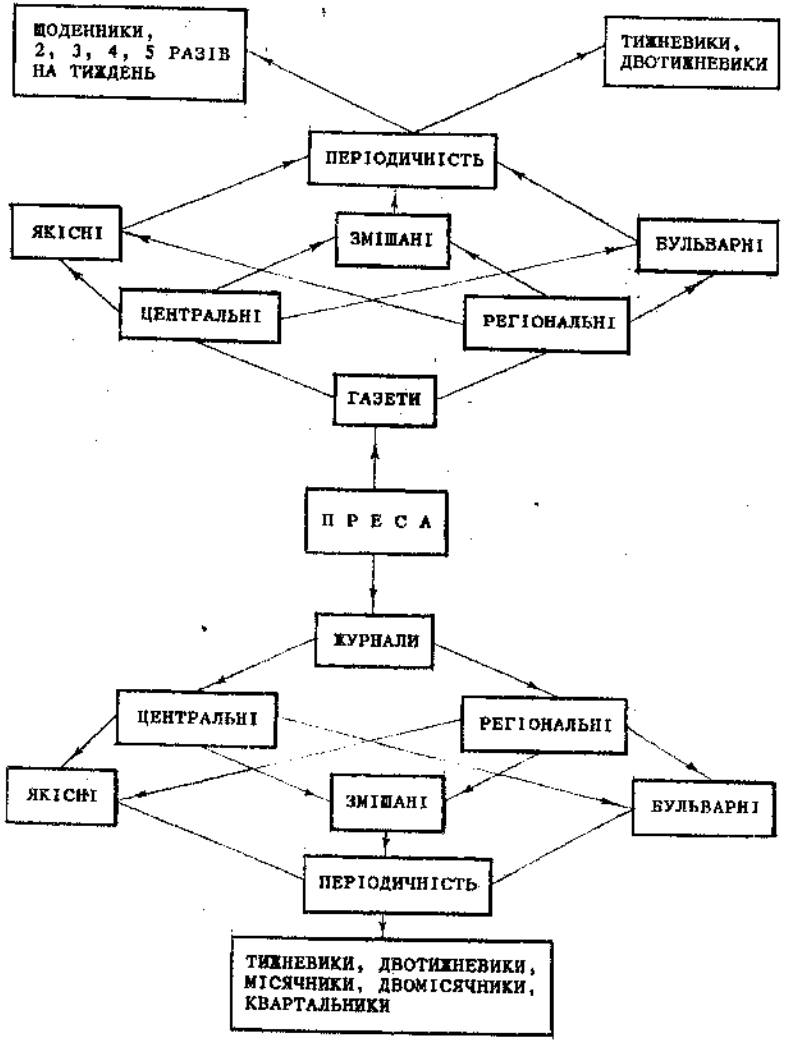

Додаток 12.

МАЛЮНОК 5.

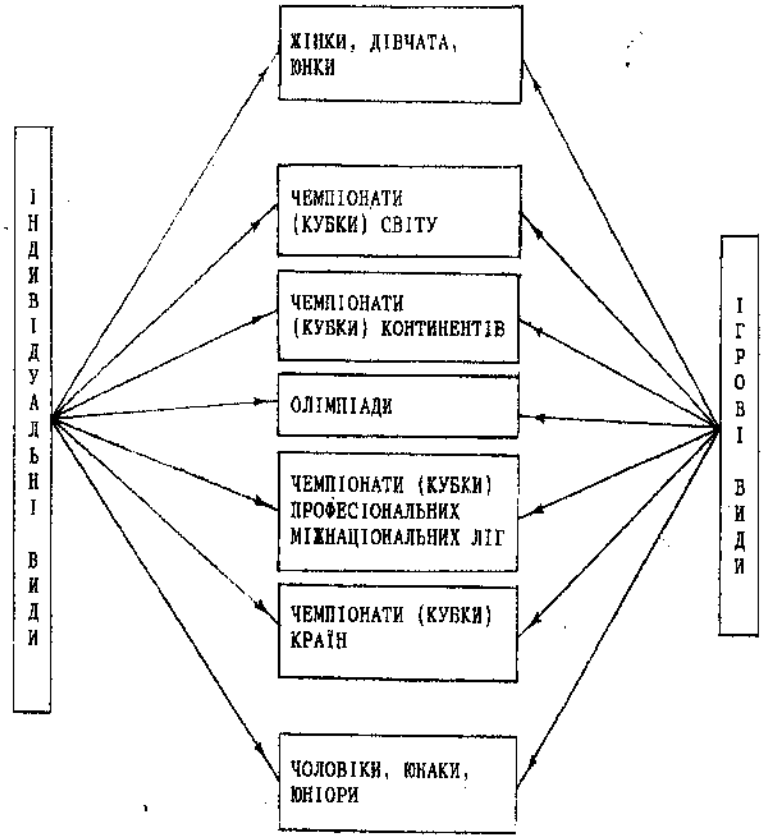

Додаток 13.

СМЕРТЬ ГОКЕЇСТА

Людям, що твердять про користь великого спорту для здоров'я нації, не завадило б відрізняти цей самий спорт від фізкультури. Спорт, на жаль, не менш небезпечний для здоров'я, ніж цигарки, про що Міністерство охорони здоров'я забуває попереджувати. Згадують про це після чергової трагедії. Цього разу у власній квартирі знайдено мертвим захисника московського ЦСКА Олександра Осадчого. Після того, як 21-літній гравець пропустив два тренування, в команді захвилювались і напередодні зустрічі ЦСКА з воскресенським "Хіміком" директор клубу Валерій Гущин із міліцією виламали двері квартири Осадчого, який лежав на підлозі одягнутим. Як припускають, він ранкового номер після повернення з аеропорту з матчу у Празі. В останньому матчі він грав прекрасно, відкрив рахунок, на здоров'я ніколи не скаржився. З 1993 року Осадчий виступав за океаном у другорядних командах, повернувся в Росію торішнього літа.

Лікарі поки що не можуть встановити причину смерті, але не відкидають харчового отруєння. Та хіба не так само помер знаменитий гокеїст Гуссв, великий баскетболіст Олександр Белов, потерпають від серцевих захворювань чемпіон світу з боксу Едвард Голіфілд, баскетбольний центровий Оладж'ювон, гине від хвороби Паркінсона великий Мохамед Алі... Великий спорт жорстокий, це сумна істина.

Володимир Травневий, "Зеркало недели", 4 січня 1997 року.

Додаток 14.

ПРОТИ ЗАБОРОНИ БОКСУ

У невеличкому селі неподалік від Мілана відбувся похорон боксера Фабріціо де Чіара, який помер через два дні після того, як втратив свідомість на рингу.

25-річний де Чіара виборював у поєдинку з Вінченцо Імпарато звання чемпіона Італії в першій середній ваговій категорії. Суддя припинив бій, коли Імпарато завдав суперникові кілька ударів поспіль. Де Чіара сам дійшов до свого кута, сів на стілець і - втратив свідомість. У понеділок повідомили про його смерть.

Смерть на рингу пожвавила рух за заборону боксу. Але несподівано проти цього виступила Карла де Чіара, матір загиблого боксера.

"Мій син любив бокс, і якщо я додам свій голос до голосів тих, хто вимагає заборонити цей спорт, то продемонструю неповагу до пам'яті сина. До того ж, смерть трапляється також у футболі, автогонках та інших видах спорту", - сказала мама боксера в телеінтерв'ю.

Суперник де Чіара не може отямитись. Разом із де Чіара він виступав у складі збірної Італії на Олімпійських іграх у Барселоні (1992 р.), після

чого вони стали професіоналами. Де Чіарапровів на професійному рингу 15 боїв: у 13-и з них переміг, у 2-х програв. Останній бій виявився фатальним.

"Зеркало недели", 4 січня 1997 року.

Додаток 15.

ЇМ ПЛАТЯТЬ ВЕЛИЧЕЗНІ ГРОШІ, АЛЕ ЧАСТИНУ СВОЇХ ДОХОДІВ ВІДОМІ СПОРТОВЦІ ВІДДАЮТЬ РЕКЕТИРАМ

(Уривки)

Відомий гокеїст Олександр Могильний навесні 1989 року втік на Захід після закінчення чемпіонату світу у Швеції. Через кілька років потреби втікати для спортовців уже не було. Ось тоді і з'явилась ціла армія спортовців-мільйонерів, серед яких є і свої рекордсмени. Так, гокеїст Павло Буре уклав з клубом "Ванкувер Кенакс" контракт на п'ять років на $22000000, і ця сума стала третьою за величиною в історії гокею. Звичайно, 54 відсотки забере держава, щось залишиться агентам спортовця, однак цифра величезна. Природно, що рекетири зробили висновки.

Розмови про те, що представники "русской мафии" полюють за гонорарами російських спортовців, які працюють на Заході, ведуться давно. Одначе про конкретні випадки вимагання з боку злочинних угруповань поки що не повідомлялось. Так, не все відомо про 19-річного гокеїста Олександра Алексеєва, що грає в Канаді. Коли він приїхав до рідного Києва, якісь молодики почали залякувати група і вимагати певного відсотка від його зарплатні. Як полагодили - невідомо.

Ще один мільйонер - Сергій Бубка. Тільки за участь у комерційних змаганнях він бере $60000 плюс призові за перемоги. Кожен його світовий рекорд коштує $80000, не враховуючи солідних сум од спонсорів. Володіючи таким багатством, Бубка виїхав із Донецька і поселився в Німеччині. Однак британська "Юроліен" повідомила, що 1994 року в Бубки виникли проблеми з "русской мафией" і він найняв двох тілоохоронців. Але це його не заспокоїло, і спортовець переїхав до Франції.

У скандал, пов'язаний із вимаганням, втрапив усе той же Олександр Могильний. Навесні 1994 року поліція міста Буффало заарештувала за його заявою двох молодих людей, які вимагали у нього 150 тисяч доларів. Один із них 1989 року начебто допоміг Могильному втекти на Захід. За цю послугу клуб "Буффало сейбрс" уже заплатив "звідникові" $80000. Потім гроші закінчились, і стався "наїзд" на Могильного.

Ще драматичніша історія сталася з 19-річним гокеїстом Олегом Ткердовським, річний контракт якого з клубом НГЛ становив $2100000 (багатші за нього тільки Буре, Федоров і Могильний). У 1995 році він перевіз до Канади батьків, але в січні 1996-го вони повернулись до Донецька. І відразу ж стали жертвами кримінальної історії. До їхнього помешкання

увірвались невідомі, які побили батька, а матір викрали. За її звільнення злочинці вимагали з гокеїста $200000. Справою зайнялись українські спецслужби. Організатором виявився колишній тренер спортшколи Донецька, в якій колись починав свою спортову кар'єру Твердовський.

Судячи з усього, мільйонні контракти колишніх радянських спортовців паморочать голову не тільки грабіжникам, але й тим чиновникам від спорту, котрі мають дотичність до укладення їхніх контрактів. Ось що каже дружина уславленого колись гокеїста Олександра Якушева Тетяна: "Сашко виявився чужим у цьому вертепі. Він один, зовсім один! А чому? Тільки тому, що за хлопців, за гокеїстів заступався. Ніхто ж не знає, як їх обдирають. Вони ж жебраки. Гокеїсти - жебраки в Росії, навіть при тих грошах, що отримують клуби за хлопців, котрі поїхали до НХЛ! Розповісти комусь із західників - не повірять... А що мені робити, коли чую: "Заткнись, язик вирвемо!" А коли здоров'ям дочки погрожують?"

Можливо, що це звичайний збіг обставин, але тіло дочки Якушевих, студентки Інституту фізкультури, в січні 1995 року знайдено в Москві-ріці.

Федір Раззаков, "Зеркало недели", 4 січня 1997 року.

Додаток 16.

МАЛЮНОК 6.

Модель підготовки журналістського тексту до виходу у світ

(за Пюрером Хайнцом)

1 - концепція, 1.1 - джерела, 1.2 - точки зору, 1.3 -

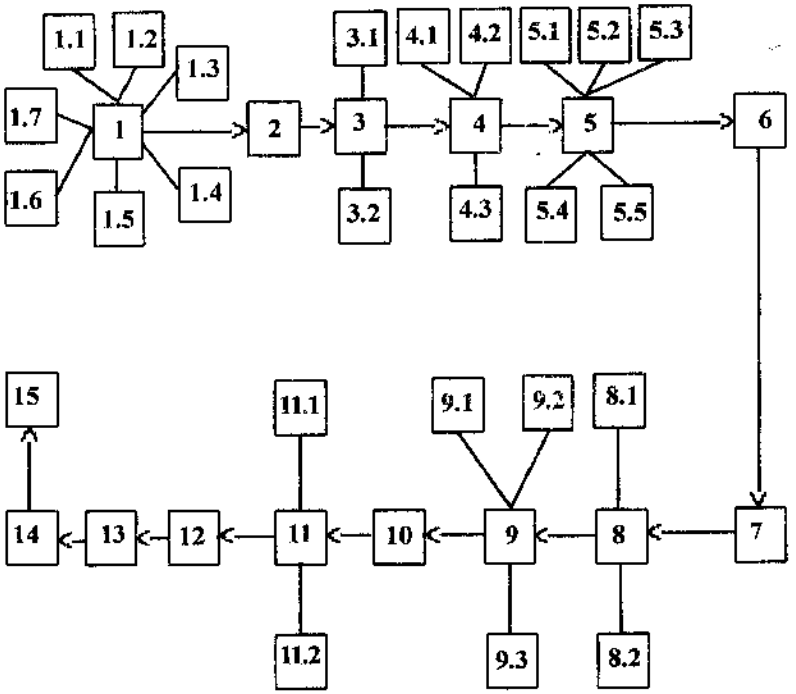

спостереження, **1.4** - повідомлення, **1.5** - контакти, **1.6** - література, **1.7** - "підказки";

2 - можливості виконання перевірки: цінність виконання, цінність повідомлення, перешкоди, спротив, джерела, засіб, захист;

3 - ухвалення рішення, **3.1** - припинити підготовку публікації (стоп), **3.2** - продовжити (далі);

4 - планування, **4.1** - методи, **4.2** - завдання, **4.3** - графік;

5 - розслідування, **5.1** - інформація, **5.2** - інтерв'ю, **5.3** - спостереження, **5.4** - порівняння, **5.5** - зіставлення;

6 - заповнення пробілів (доопрацювання);

7 - перевірка;

8 - вирішення, **8.1** - стоп, **8.2** - далі;

9 - ключові інтерв'ю, **9.1** - підготовка, **9.2** - контроль, **9.3** - нова інформація;

10 - перевірка;

11 - вирішення, **11.1** - стоп, **11.2** - далі;

12 - написання;

13 - опублікування;

14 - перевірка продукції

15 - планування
/ Сост. Г.Я.Солганик. - М.: Мысль, 1989. - 220 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Блохин О., Аркадьев Д. Футбол на всю жизнь: Докум. повесть. - К.: Вэсэлка, 1988. - 351 с.

Боберський Іван. Змаги в Ga-Pa // Діло. - 1936. - 6 лют. - С.2-3; 11 лют. - С.2; 14 лют. - С.2; 19 лют. - С.2.

Боберський І. Розмова з українським совгарем Романом Турушанком. - Там же. - 3 берез. - С.2.

Боберський Іван. Вісти з Олімпіяди // Діло. - 1936. - 8 серп. - С.5.

Боберський Іван. Одно пополудне на Олімпіяді // Діло. - 1936. - 13 серп. - С.3.

Боберський Іван. Жіноча руханка на Олімпіяді. Німеччина добуває золоту медалю // Діло. - 1936. - 18 серп. - С.4-5.

Боберський Іван. Олімпійські мигунці // Діло. - 1936. - 22 серп. - С.6; 23 серп. - С.7.

Віпровський А. Спортове життя Чехословаччини // Діло. - 1935. - 20 лист. - С.8.

Вісти з Запорожа: Часопись Руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. - Львів, 1911-1914.

Вихров К. Знакомство с футболом. - К.: Реклама, 1983. - 80 с.

Вісти з Олімпіяди // Діло. - 1936. - 4 серп. - С.5; 6 серп. - С.5-6; 7 серп. - С.4; 9 серп. - С.6; 11 серп. - С.4-5; 12 серп. - С.4-5.

Готові: Часопис Українського спортового Союзу. - Львів, 1934-1935.

"Довбуш" бере участь в Олімпіяді // Діло. - 1935. - 3 груд. - С.1.

З.К. Перед світовою Олімпіядою в Берліні // Діло. - 1935. - 28 лют. - С.2-3.

Зимові олімпійські ігрища // Діло. - 1936. - 9 лют. - С.8-9; 11 лют. - С.7-8; 12 лют. - С.8-9; 14 лют. - С.7; 15 лют. - С.8-9; 16 лют. - С.7; 25 лют. - С.7.

Игры сборной команды СССР по футболу: Справочник /1952-1988/ / Сост. О.Кучеренко. - М.: Советский спорт, 1989. - 128 с.

"Карпати" Львів: Рекл.-інформ. довідник / Упорядники І.А.Сало, І.Я.Яремко. - Львів: Каменяр, 1990. - 166 с., 8 арк. іл.

Кожухов В.А. Спортивные игры. Футбол: В 2-х буклетах. - К.: Выща школа, 1984.

Мудрак Ю. Олімпійський гай. Як німці заліснили пісковий пустар старими деревами // Діло. - 1936. - 27 серп. - С.3-4.

Нація і спорт: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю СТ "Україна". - Львів, 1991. - 91 с.

Олимпийский глобус: Сб. /Сост. А.А.Исаев, Н.Б.Лопатенко. - М.: Физкультура и спорт, 1990. - 224 с.

Олесницький Богдан. Олімпіяда, спорт і... ми. Поолімпійські рефлєкції і міркування // Діло. - 1936. - 30 серп. - С.6-7.

Олімпійські висліди // Діло. - 1936. - 13 серп. - С.3-4; 14 серп. - С.7-8; 15 серп. - С.7-8; 16 серп. - С.9; 18 серп. - С.5.

Олімпійський музей // Діло. - 1937. - 15 черв. - С.6.

Осяг українського спортовика // Діло. - 1930. - 17 січ. - С.1.

Російсько-український словник з фізичної культури і спорту / Осінчук В.Г., Попеску І.К. та ін. - Львів: Світ, 1993. - 312 с.

С-ка Роман. Закінчення Олімпіяди. Олімпійські підсумки // Діло. - 1936. - 18 серп. - С.4.

Скоцень О. Львівський "батяр" у київському "Динамо". - К.: Молодь України, 1992. - 224 с.

Сливка Роман. Спорт у політиці чи політика у спорті? // Діло. - 1938. - 18 січ. - С.6.

Сокільські вісті: Орган українського сокільства. - Львів, 1928-1932, 1936-1939.

Сокільський календарець 1939. - Львів, 1939. - 81 с.

Спорт: Журнал присвячений усім ділянкам спорту. - Львів, 1925-1926.

Спорт: Часопис українського спортового союзу. - Львів, 1936-1937.

Спорт. Українці в Гарміш-Партенкірхен // Діло. - 1936. - 8 лют. - С.7.

Спорт в зеркале журналистики. О мастерстве спортивного журналиста / Сост. Г.Я.Солганик. - М.: Мысль, 1989. - 220 с.

Спортивна газета: Центральна спортивна газета України.

Спортивний альманах. - Львів, 1934.

Спортова сторінка // Діло. - 1936. - 8 груд.; Те ж. 1936 - 1939.

Спортове Товариство "Україна" (Львів). До 80-річчя заснування: Альманах. Ред. кол.: Й.Лось та ін. - Львів: Світ, 1991. - 136 с.

Спорт-экспресс: Российская спортивная ежедневная газета.

Українські руханково-спортивні товариства в Галичині колись і тепер // Діло. - 1934. - 27 серп. - С.1.

Український футбол: Тижневий додаток до газети "Молодь України". - К.: 1990-1997.

Футбол Украины (Все о чемпионате-92): Сб. / Ответств. И.Заседа, Ф.Ксензенко, М.Рыльский. - К., 1992. - 168 с.

Футбол-83: Довідник-календар / Упорядник А.М.Романенко. - К.: Здоров'я, 1983. - 120 с.

Футбол-84; Футбол-85; Футбол-86; Футбол-87; Футбол-88; Футбол-89; Футбол-90.

Футбол-87: Справочник-календарь / Под общей редакцией Б.Федосова. - М.: Московская правда, 1987. - 96 с.

Х.Н. 60000 на змаганнях. Враження очевидця зі змагань Спарта - Ференцварош у Празі // Діло. - 1935. - 19 верес. - С.4-5.

Чому українські спортовці не поїхали до Парижа на міжнародну Студентську Олімпіяду? // Діло. - 1937. - 2 верес. - С.3.

Шовінізм у спорті // Діло. - 1936. - 25 верес. - С.5.

ЗМІСТ

Від автора.....3

ФІЛОЛОГІЧНИЙ БЛОК
Спорт у дзеркалі філології і публіцистики.....5
Мовна культура спортивного журналіста.....14

ІСТОРИЧНИЙ БЛОК
Світовий олімпійський рух: вчора, сьогодні, завтра.....22
Україна в олімпійському русі.....28

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК
Феномен відображення в журналістиці спорту як явища - ознака повноцінності держави: симбіоз спорту і політики.....43
Творча лабораторія спортивного журналіста.....57

ДОДАТКИ
Додаток 1.....60
Додаток 2.....62
Додаток 3.....64
Додаток 4.....65
Додаток 5.....66
Додаток 6.....67
Додаток 7.....68
Додаток 8.....69
Додаток 9.....70
Додаток 10.....71
Додаток 11.....72
Додаток 12.....73
Додаток 13.....74
Додаток 14.....74
Додаток 15.....75
Додаток 16.....77

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....79

Навчальне видання

Мар'ян Житарюк

Великий спорт і мас-медіа

Текст лекцій

Редактор Наталія ЖИТАРЮК
Технічний редактор Андрій БОЛОННИЙ

Здано на складання 25.09.1997. Підп. до друку 01.10.1997. Формат 60x90 1/16. Папір офс. №1. Гарнітура "Балтика". Друк офс. Умовн. друк. арк. 5.25. Обл.-вид.арк. 6. Наклад 300 пр. Вид. №59. Зам. № 772.

Львівський державний університет імені Івана Франка,
факультет журналістики: 290001, Львів-1,
вул. Університетська, 1,
тел.: (0322) 74-20-21, 79-47-75.

Наклад віддруковано у ВКП "ВМС":
290035, Львів-35, вул. Липова Алея, 9, тел.: (0322) 42-10-41, 42-10-41.